انوار درخشان

چهل حدیث معتبر

به انضمام

خطبه شعبانیه رسول اکرم صلی الله علیه و آله

و خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام

پیرامون روزه و ماه رمضان

تهیه و تنظیم:

مؤسسه پیام امام هادی علیه السلام

بسم الله الرحمن الرحیم

انوار درخشان: چهل حدیث معتبر به انضمام خطبه شعبانیه رسول اکرم صلی‌الله علیه و آله و سلم و خطبه امیرالمومنین علیه‌السلام پیرامون روزه و ماه رمضان

نویسنده:

موسسه پیام امام هادی علیه السلام

ناشر چاپی:

موسسه پیام امام هادی (علیه السلام)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

انوار درخشان: چهل حدیث معتبر به انضمام خطبه شعبانیه رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و خطبه امیرالمومنین علیه السلام پیرامون روزه و ماه رمضان

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور:انوار درخشان: چهل حدیث معتبر به انضمام خطبه شعبانیه رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و خطبه امیرالمومنین علیه السلام پیرامون روزه و ماه رمضان/ تهیه و تنظیم موسسه پیام امام هادی علیه السلام.

مشخصات نشر:قم: موسسه امام هادی(ع)، ۱۳۷۸.

مشخصات ظاهری:۸۴ص.

شابک:۲۵۰۰ ریال: ۹۶۴۹۰۰۶۹۲۳ ؛ ۵۶۰۰ ریال(چاپ پنجم) ؛ ۲۵۰۰ ریال(چاپ سوم)

یادداشت:عربی - فارسی

یادداشت:چاپ سوم: تابستان ۱۳۷۹.

یادداشت:چاپ پنجم: ۱۳۸۵.

یادداشت:کتابنامه: ص. [۸۳ - ۸۲]؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع:علی بن ابی طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ق. -- خطبه ها.

موضوع:اربعینات -- قرن ۱۴.

موضوع:روزه -- احادیث.

موضوع:رمضان -- احادیث.

موضوع:دعای شعبانیه.

موضوع:دعاهای ماه رمضان.

شناسه افزوده:موسسه امام هادی(ع)، گردآورنده

رده بندی کنگره:BP۱۴۳/۹/الف ۸۸ ۱۳۷۸

رده بندی دیویی:۲۹۷/۲۱۸

شماره کتابشناسی ملی:م ۷۷-۱۱۶۰۷

ص :۱

مقدمه

اهداء

به حجّت رحمان، پیشوای انس و جان، ولی ناصح،حضرت امام علی النّقی الهادی علیه السلام تقدیم می شود، امید است که موردقبول حضرتش قرار گیرد .

مؤسّسه پیام امام هادی علیه السلام

ص:۳

الحمد للّه ربّ العالمین و صلّی اللّه علی محمّد و آله اجمعین سیّما مولانا الحجّه بن الحسن العسکری (عج)

این کتـاب مشـتمل است بر چهل حـدیث نورانی از پیشوایان معصوم علیهم السـلام در باره روزه و ماه مبارک رمضان ؛ اگرچه درمورد روزه و مـاه رمضان حـدیث فراوان است، امّا آنچه در این گزینش منظور بوده انتخاب چنـد حـدیث در هر باب از میان احادیث معتبر بوده است، یعنی روایاتی در این مجموعه فراهم آمده که از نظر سلسله سند، یا صحیح یا حسن و یا موثّقند که از نظر فقها و دانشمندان اسلامی هر سه نوع معتبر بوده و مورد عمل می باشد .

در پاورقی به نظر برخی از بزرگان و حدیث شناسان اشاره کرده ایم که این حدیث از کدام قسم از روایات معتبر است.

این کتاب به جهت اعتبار آن، هم برای استفاده اهل فضل و سخن مناسب است که بتوانند به آن استناد کنند و هم، برای عموم قابل استفاده است، چرا که ترجمه نسبتاً روانی از همه روایات در ذیل صفحه قرار گرفته است .

برای مزیـد اسـتفاده، دو خطبه شـعبانیّه از حضـرت رسول صـلی الله علیه و آله و سـلم و خطبه ای از امیر مؤمنان علیه السـلام در آغاز ماه رمضان به اوّل کتاب و چهار دعا به آخر آن افزوده شده .

امید است قدمی هر چند کوچک در خدمت به سالکان راه حقیقت تلقّی شده و مرضی حضرت حقّ گردد، آمین .

مؤسّسه پیام امام هادی علیه السلام

ص:۴

خطبه رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم معروف به شعبانیّه

مُحَمَّدُ بْنُ بَکْرِ بْنِ النَّقّاشِ، وَ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَطّانِ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْراهِیمَ الْمُعاذِیِّ، وَ مُحَمَّدُ ابْنُ إِبْراهِیمَ بْنِ إِسْحاقَ الْمُکَتِّبِ، قالُوا: حَدَّثَنا أَبُو الْعَبّاسِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدٍ الْهَمْدانِیِّ، مَوْلی بَنِی هاشِمٍ، قالَ: حَدَّثَنا عَلِیُّ بْنُ الْحَسَنِ ابْنِ عَلِیِّ بْنِ فَضّالٍ، عَنْ أَبِیهِ،

عَنْ أَبِی الْحَسَنِ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی الرِّضا علیه السلام ، عَنْ أَبِیهِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِیهِ الصّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِیهِ الْباقِرِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ، عَنْ أَبِیهِ زَیْنِ الْعابِدِینَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ، عَنْ أَبِیهِ سَیِّدِالشُّهَداءِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ، عَنْ أَبِیهِ سَیِّدِ الْوَصِیِّینَ أَمِیرِالْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طالِبٍ عَلَیْهِمُ الصَّلاةُ وَالسَّلامُ، قالَ:

ترجمه:

حسن بن علیّ بن فضّال از امام رضا علیه السلام ، از امام کاظم علیه السلام ، از امام صادق علیه السلام ، از امام باقر علیه السلام ، از امام سجّاد علیه السلام ، از امام حسین علیه السلام ، از سرور اوصیاء امیر مؤمنان علی بن ابی طالب علیهم الصّلاه و السّلام نقل کرده که فرمودند:

ص:۵

إِنَّ رَسُولَ اللّهِ صلی الله علیه و آله و سلم خَطَبَنا ذاتَ یَوْمٍ، فَقالَ:

أَیُّهَا النّاسُ! إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَیْکُمْ شَهْرُ اللّهِ بِالْبَرَکَهِ وَالرَّحْمَهِ وَالْمَغْفِرَهِ؛

شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ، وَ أَیّامُهُ أَفْضَلُ الاَیّامِ، وَ لَیالیهِ أَفْضَلُ اللَّیالی، وَ ساعاتُهُ أَفْضَلُ السّاعاتِ. وَ هُوَ شَهْرٌ دُعیتُمْ فیهِ إِلی ضِیافَهِ اللّهِ، وَ جُعِلْتُمْ فیهِ مِنْ أَهْلِ کَرامَهِ اللّهِ .

أَنْفاسُکُمْ فیهِ تَسْبیحٌ، وَ نَوْمُکُمْ فیهِ عِبادَهٌ، وَ عَمَلُکُمْ فیهِ مَقْبُولٌ، وَ دُعاؤُکُمْ فیهِ مُسْتَجابٌ .

روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای ما خطبه خواند و فرمود:

هان ای مردم! ماه خدا با برکت و رحمت و مغفرت به سوی شما رو آورده است،

ماهی که نزد خدا بهترین ماهها، و روزهایش بهترین روزها، و شبهایش بهترین شبها، و ساعاتش بهترین ساعات است . و آن ماهی است که در آن به میهمانی خدا خوانده شده اید و از گرامیان خدا قرار داده شده اید .

نَفَسهایتان در آن تسبیح، و خوابتان در آن عبادت و عملتان در آن مقبول و دعایتان در آن مستجاب است.

ص:۶

فَاسْأَلُوا اللّهَ رَبَّكَمْ بِنِیّاتٍ صادِقَهٍ وَ قُلُوبٍ طاهِرَهٍ، أَنْ یُوَفِّقَکَمْ لِصِیامِهِ وَ تِلاوَهِ کِتابِهِ؛ فَإِنَّ الشَّقِیَ مَنْ حُرِمَ غُفْرانَ اللّهِ فِی هٰذَا الشَّهْرِ الْعَظِیمِ.

وَاذْکُرُوا بِجُوعِکُمْ وَ عَطَشِکُمْ فِیهِ، جُوعَ یَوْمِ الْقِیامَهِ وَ عَطَشَهُ. وَ تَصَدَّقُوا عَلی فُقَرائِکُمْ وَ مَساکِینِکُمْ، وَ وَقِّرُوا کِبارَکُمْ، وَارْحَمُوا صِغارَکُمْ، وَ صِلُوا أَرْحامَکُمْ، وَاحْفَظُوا أَلْسِنَتَکُمْ، وَ غُضُّوا عَمّا لایَحِلُّ [النَّظَرُ إِلَیْهِ أَبْصارَکُمْ، وَ عَمّا لا یَحِلُّ] [(۱)](#)الْإِسْتِماعُ إِلَیْهِ اسْتِماعَکُمْ

پس خـدا - پروردگار خود - را با نیّتهای خالص، و دلهای پاک بخوانیـد تا به روزه داری و تلاوت کتاب خود موفّقتان بدارد؛ زیرا بدبخت کسی است که در این ماه بزرگ از آمرزش خدا محروم بماند .

و با گرسنگی و تشنگی خود در آن، گرسنگی و تشنگی روز قیامت را یاد آورید. و بر فقیران و مسکینان خود صدقه دهید، و بزرگان خود را احترام کنید، و کوچکان خود را رحم کنید، و أرحام خود را صله کنید.

و زبانهـای خود را نگهداریـد، و از چیزهـایی که نگاه به آنها روا نیست چشم پوشـید، و به چیزهایی که شـنیدنش جایز نیست گوش مسپرید،

ص:۷

۱- (۱)) - کذا فی الامالی، ولیس فی العیون.

وَ تَحَنَّنُوا عَلى أَيْتامِ النّاسِ كَما يُتَحَنَّنُ عَلى أَيْتامِكَمْ وَتُوبُوا إِلَي اللّهِ مِنْ ذُنُوْبِكَمْ، وَ ارْفَعُوا إِلَيْهِ أَيْدِيَكَمْ بِالدُّعاءِ فِي اوْقاتِ صَلَواتِكُمْ، فَإِنَّها أَفْضَلُ السّاعاتِ يَنْظُرُ اللّهُ عَزَّوَجَلَّ فيها بِالرَّحْمَهِ إِلى عِبادِهِ؛ يُجيبُهُمْ إِذا ناجَوْهُ، وَ يُلبّيهِمْ إِذا نادَوْهُ، وَ يَسْتَجيبُ لَهُمْ إِذا دَعَوْهُ .

أَيُّهَا النّاسُ! إِنَّ أَنْفُسَكُمْ مَرْهُونَهٌ بِأَعْمالِكُمْ فَفُكُّوها بِاسْتِغْفارِكُمْ، وَ ظُهُورَكُمْ ثَقيلَهٌ مِنْ أَوْزارِكُمْ، فَخَفِّفُوا عَنْها بِطُولِ سُجُودِكُمْ،

و بر یتیمان مردم دلسوزی کنید چنانکه [دوست دارید] بر یتیمان شما دلسوزی شود، و از گناهان خود به سوی خدا توبه کنید، و در وقتهای نمازتان دستهای خود را به دعا بلند کنید که بهترین ساعاتی است که خدا در آن با رحمت به بندگان خود می نگرد.

چون مناجاتش کنند پاسخشان دهد، و چون او را ندا کنند لبیکشان گوید، و هر گاه او را بخوانند اجابتشان کند .

هان ای مردم! جانهای شما در گرو اعمال شماست، با استغفار خود جانهای خود را آزاد کنید، و پشتهای شما از بار گناهانتان سنگین است، با طول سجود خود آن را سبک کنید،

ص:۸

وَاعْلَمُوا أَنَّ اللّهَ تَعالیٰ ذِکْرُهُ أَقْسَمَ بِعِزَّتِهِ أَنْ لاّ یُعَذِّبَ الْمُصَلّینَ وَالسّاجِدینَ، وَ أَنْ لاّ یُرَوِّعَهُمْ بِالنّارِ یَوْمَ یَقُومُ النّاسُ لِرَبِّ الْعالَمینَ .

أَیُّهَاالنّاسُ! مَنْ فَطَّرَ مِنْکُمْ صائِماً مُؤْمِناً فی هٰذَا الشَّهْرِ، کانَ لَهُ بِذٰلِکَ عِنْدَ اللّهِ عَزَّوَجَلَّ عِتْقُ رَقَبَةٍ، وَ مَغْفِرَةٌ لِما مَضیٰ مِنْ ذُنُوبِهِ .

فَقیلَ لَهُ: یا رَسُولَ اللّهِ لَیْسَ کُلُّنا یَقْدِرُ عَلیٰ ذٰلِکَ .

فَقالَ صلی الله علیه و آله و سلم : اتَّقُوا النّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، اتَّقُوا النّارَ وَلَوْ بِشَرْبَةٍ مِنْ ماءٍ .

و بدانید خدا - که یادش بلند است -به عزّت خود سوگند یاد کرده است که نماز گزاران و سجده کنندگان را عذاب نکند، و در آن روز که همه در پیشگاه پروردگار عالمیان به [محاسبه] ایستند آنان را با آتش نترساند.

ای مردم! هر کس در این ماه روزه دار مؤمنی را افطاری دهد پاداش آن نزد خدای متعال آزادی یک بنده و آمرزش گناهان گذشته اش خواهد بود

عرض شد: ای رسول خدا ! همه ما توانا بر افطاری دادن نیستیم .

فرمود: از آتش بپرهیزید هرچند با نصف خرما باشد، از آتش بپرهیزید هرچند با جرعه ای آب باشد .

أَيُّهَا النّاسُ! مَنْ حَسَّنَ مِنْكَمْ فِي هٰذَا الشَّهْرِ خُلُقَهُ، كَانَ لَهُ جَوازاً عَلَى الصِّراطِ يَوْمَ تَزِلُّ فِيهِ الْأَقْدامُ.

وَمَنْ خَفَّفَ فِي هٰذَا الشَّهْرِ عَمّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ، خَفَّفَ اللّهُ عَلَيْهِ حِسابَهُ .

وَ مَنْ كَفَّ فِيهِ شَرَّهُ، كَفَّفَ اللّهُ عَنْهُ غَضَبَهُ يَوْمَ يَلْقاهُ.

وَ مَنْ أَكْرَمَ فِيهِ يَتِيماً، أَكْرَمَهُ اللّهُ يَوْمَ يَلْقاهُ.

وَ مَنْ وَصَلَ فِيهِ رَحِمَهُ، وَصَلَهُ اللّهُ بِرَحْمَتِهِ يَوْمَ يَلْقاهُ .

وَ مَنْ قَطَعَ فِيهِ رَحِمَهُ، قَطَعَ اللّهُ عَنْهُ رَحْمَتَهُ يَوْمَ يَلْقاهُ،

وَ مَنْ تَطَوَّعَ فِيهِ بِصَلاةٍ، كَتَبَ اللّهُ لَهُ بَراءَةً مِنَ النّارِ .

ای مردم! هرکس در این ماه اخلاق خود را نیکو کند در آن روز که قدمها[برصراط] می لرزد برای او جواز بر صراط خواهد بود، و هرکس دراین ماه بر مملوک [و زیردست]خود آسان گیرد خدا حساب او را آسان کند، و هرکس در این ماه شرّ خود را باز دارد خدا- در روزی که با او دیدار کند -خشم خود از او برگیرد .

و هرکس در این ماه یتیمی را اکرام کند خدا - در روز دیدارش - او را اکرام کند، و هرکس در این ماه با ارحام خود صله کند خدا - در روز دیدارش - او را به رحمتش رساند، و هرکس در این ماه از ارحام خود ببُرد خدا در روز دیدارش - رحمت خود را از او قطع کند . و هرکس در این ماه نماز مستحبّی بخواند خدا برائت از آتش برایش بنویسد،

ص:۱۰

وَ مَنْ أَدّى فیهِ فَرْضاً، كانَ لَهُ ثَوابُ مَنْ أَدّى سَبْعینَ فَریضَةً فیما سِواهُ مِنَ الشُّهُورِ .

وَ مَنْ أَكْثَرَ فیهِ مِنَ الصَّلاةِ عَلَیَّ، ثَقَّلَ اللّهُ میزانَهُ یَوْمَ تَخِفُّ الْمَوازینُ .

وَ مَنْ تَلا فیهِ آیَةً مِنَ الْقُرآنِ، كانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فی غَیْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ.

أَیُّهَا النّاسُ! إِنَّ أَبْوابَ الْجِنانِ فی هذَا الشَّهْرِ مُفَتَّحَةٌ، فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لا یُغْلِقَها عَلَیْكُمْ؛ وَ أَبْوابَ النّیرانِ مُغْلَقَةٌ، فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لا یَفْتَحَها عَلَیْكُمْ؛ وَ الشَّیاطینَ مَغْلُولَةٌ، فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لا یُسَلِّطَها عَلَیْكُمْ .

و هر کس در این ماه واجبی را انجام دهد پاداش کسی را که هفتاد واجب در ماههای دیگر انجام دهد خواهد داشت، و هرکس در این ماه صلوات بر من را افزون کند خدا - در آن روز که میزانهای عمل سبک است میزان عمل او را سنگین کند، و هرکس دراین ماه آیه ای از قرآن تلاوت کند برای او همچون پاداش کسیکه در ماه دیگر ختم قرآن کند خواهد بود .

ای مردم! در این ماه درهای بهشت گشوده است، از پروردگار خود بخواهید که آن را بر شما نبندد؛ و درهای دوزخ بسته است، از پروردگار خود بخواهید که آن را بر شما نگشاید؛ و شیطانها در زنجیرند، از پروردگار خود بخواهید که آنان را برشما مسلّط نسازد .

ص:۱۱

قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام : فَقُمْتُ فَقُلْتُ: یَا رَسُولَ اللّه مَا أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِی هٰذَا الشَّهْرِ؟

فَقَالَ: یَا أَبَاالْحَسَنِ! أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِی هٰذَا الشَّهْرِ، الْوَرَعُ عَنْ مَحَارِمِ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ، ثُمَّ بَکٰی .

فَقُلْتُ: یَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا یُبْکِیکَ؟

فَقَالَ: یَا عَلِیُّ! أَبْکِی لِمَا یُسْتَحَلُّ مِنْکَ فِی هٰذَا الشَّهْرِ:

کَأَنِّی بِکَ وَ أَنْتَ تُصَلِّی لِرَبِّکَ، وَ قَدِ انْبَعَثَ أَشْقَی الْأَوَّلِینَ وَالْآخِرِینَ، شَقِیقُ عَاقِرِ نَاقَهِ ثَمُودَ، فَضَرَبَکَ ضَرْبَهً عَلٰی قَرْنِکَ، فَخَضَبَ مِنْهَا لِحْیَتَکَ .

امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: برخاستم و عرض کردم: ای رسول خدا ! بهترین عملها در این ماه چیست؟

فرمود: ای ابا الحسن! بهترین اعمال در این ماه پرهیز از حرامهای خدای سبحان است، سپس گریست. عرض کردم:

ای رسول خدا ! برای چه می گریی؟

فرمود: ای علی! می گریم برای آنچه که در این ماه از تو حلال می شمرند، گویا تو را می بینم که به نماز پروردگار خود ایستاده ای در حالیکه شقیّ ترینِ اوّلین و آخرین - آن همتای پی کننده ناقه ثمود - برانگیخته شود و ضربتی بر فرقت فرود آورد که محاسنت را از آن رنگین کند .

ص:۱۲

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّهِ! وَ ذَلِکَ فِي سَلاَمَهٍ مِنْ دِينِي؟

فَقَالَ صلی الله علیه و آله و سلم : فِي سَلاَمَهٍ مِنْ دِينِکَ .

ثُمَّ قَالَ: يَاعَلِيُّ مَنْ قَتَلَکَ فَقَدْ قَتَلَنِي، وَ مَنْ أَبْغَضَکَ فَقَدْ أَبْغَضَنِي، وَ مَنْ سَبَّکَ فَقَدْ سَبَّنِي لِأَنَّکَ مِنِّي کَنَفْسِي؛ رُوحُکَ مِنْ رُوحِي، وَ طِينَتُکَ مِنْ طِينَتِي .

إِنَّ اللّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَى خَلَقَنِي وَ إِيَّاکَ، وَاصْطَفَانِي وَإِيَّاکَ، وَ اخْتَارَنِي لِلنُّبُوَّهِ وَاخْتَارَکَ لِلْإِمَامَهِ؛ فَمَنْ أَنْکَرَ إِمَامَتَکَ، فَقَدْ أَنْکَرَ نُبُوَّتِي .

امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: عرض کردم: ای رسول خدا ! آیا در آن روز دینم در سلامت است؟

فرمود: [آری] دینت در سلامت است .

سپس فرمود: ای علی! هرکس تورا بکشد مراکشته است، و هرکس با تو دشمنی کند با من دشمنی کرده است، و هرکس به تو ناسزا گوید به من ناسزا گفته است، زیرا تو از من وهمچون جان منی، روحت ازروح من، و سرشتت از سرشت من است، همانا خدای متعال مراآفرید و تورا، و مرا برگزید و تورا، مرا برای پیامبری برگزید و تو را برای امامت، پس هرکس امامت تورا انکارکند پیامبری مرا انکارکرده است.

یا عَلِیُّ أَنْتَ وَصِیّی، وَ أَبُو وُلْدی وَ زَوْجُ ابْنَتی، وَ خَلیفَتی عَلیٰ أَمَّتی فی حَیاتی وَ بَعْدَ مَوْتی؛ أَمْرُکَ أَمْری وَ نَهْیُکَ نَهْیی.

أُقْسِمُ بِالَّذی بَعَثَنی بِالنُّبُوَّهِ وَ جَعَلَنی خَیْرَ الْبَرِیَّهِ، أَنَّکَ لَحُجَّهُ اللّهِ عَلی خَلْقِهِ، وَأَمینُهُ عَلی سِرِّهِ، وَ خَلیفَتُهُ عَلی عِبادِهِ. (۱)ای علی! تو وصیّ من، و پدر فرزندان من، و همسر دختر من، و جانشین من بر امّتم در زندگی و پس از مرگم هستی .

فرمان تو فرمان من، و نهی تو نهی من است، سوگند به آن خدایی که مرا به پیامبری برانگیخت، و بهترین آدمیان قرار داد، تو حجّت خدا بر خلق خدا، و امین او بر سرّ او، و خلیفه او بر بندگانش هستی .

۱- (۱)) - عیون اخبار الرّضا، ج۱، ص۲۳۰، ح۵۳، والأمالی، المجلس۲۰، ص۸۴، ح۴. والحدیث موثّق کالصّحیح علی ما قاله المجلسیّ الأوّل رحمه الله (روضه المتّقین، ج۳، ص ۲۷۷) .

خطبه رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در جمعه آخر شعبان

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ غَيْرُهُ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي الْوَرْدِ،

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم النَّاسَ فِي آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَعْبَانَ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ:

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّهُ قَدْ أَظَلَّكُمْ شَهْرٌ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، وَ هُوَ شَهْرُ رَمَضَانَ؛ فَرَضَ اللَّهُ صِيَامَهُ، وَ جَعَلَ قِيَامَ لَيْلَةٍ فِيهِ بِتَطَوُّعِ صَلَاةٍ، كَتَطَوُّعِ صَلَاةِ سَبْعِينَ لَيْلَةً فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الشُّهُورِ،

ترجمه:

امام باقر علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در آخرین جمعه ای از ماه شعبان برای مردم خطبه خواند و پس از حمد و ثنای الهی فرمود:

ای مردم! ماهی بر شما سایه افکنده که در آن شبی است بهتر از هزار ماه، و آن ماه رمضان است که خدا روزه آن را واجب، و یک شب به نماز مستحبّ برخاستن در آن را همچون نماز مستحبّ هفتاد شب از ماههای دیگر قرار داده است،

ص:۱۵

وَ جَعَلَ لِمَنْ تَطَوَّعَ فیهِ بِخَصْلَهٍ مِنْ خِصالِ الْخَیْرِ وَالْبِرِّ، کَأَجْرِ مَنْ أَدّی فَریضَهً مِنْ فَرائِضِ اللّهِ عَزَّوَجَلَّ.

وَمَنْ أَدّی فیهِ فَریضَهً مِنْ فَرائِضِ اللّهِ کانَ کَمَنْ أَدّی سَبْعینَ فَریضَهً مِنْ فَرائِضِ اللّهِ فیما سِواهُ مِنَ الشُّهُورِ.

وَ هُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ وَ إِنَّ الصَّبْرَ ثَوابُهُ الْجَنَّهُ، وَ شَهْرُ الْمُواساهِ وَ هُوَ شَهْرٌ یَزیدُ اللّهُ فی رِزْقِ الْمُؤْمِنِ فیهِ، وَ مَنْ فَطَّرَ فیهِ مُؤْمِناً صائِماً کانَ لَهُ بِذلِکَ عِنْدَاللّهِ عِتْقُ رَقَبَهٍ وَ مَغْفِرَهٌ لِذُنُوبِهِ فیما مَضی .

و پاداش یک خصلت خیر، و نیکوکاری مستحب در آن را همچون پاداش کسی که واجبی از واجبات خدای سبحان را انجام داده مقرّر فرموده است،

و هر کس یک واجب از واجبات خدا را در آن انجام دهد، همچون کسی است که هفتاد فریضه از فرایض خدا را در ماههای دیگر انجام داده باشد، و آن ماه صبر است و پاداش صبر بهشت است، و نیز ماه همیاری است، و نیز ماهی است که خدا روزی مؤمن را در آن فزونی بخشد، و هر کس در آن، مؤمن روزه داری را افطاری دهد، در نزد خدا پاداش آزادی یک بنده، و آمرزش گناهان گذشته اش را دارد .

قِيلَ: يَا رَسُولَ اللّهِ لَيْسَ كُلُّنا يَقْدِرُ عَلى أَنْ يُفَطِّرَ صائِماً .

فَقالَ: إنَّ اللّهَ كَرِيمٌ يُعْطِي هذَا الثَّوابَ لِمَنْ لَمْ يَقْدِرْ إلاّ عَلى مَذْقَةٍ مِنْ لَبَنٍ يُفَطِّرُ بِها صائِماً، أَوْ شَرْبَةٍ مِنْ ماءٍ عَذْبٍ، أَوْ تَمَراتٍ لا يَقْدِرُ عَلى أَكْثَرَ مِنْ ذلِكَ .

وَ مَنْ خَفَّفَ فِيهِ عَنْ مَمْلُوكِهِ خَفَّفَ اللّهُ عَنْهُ حِسابَهُ .

وَ هُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ، وَ أَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ، وَآخِرُهُ الْإِجابَةُ وَالْعِتْقُ مِنَ النّارِ .

عرض شد: ای رسول خدا! همه ما براینکه روزه داری را افطاری دهیم توانا نیستیم.

فرمود: خدا کریم است همین پاداش را به کسی که با آب آمیخته با شیری، یا با جرعه آب گوارایی، یا با چندین خرما - که جز بر آن قادر نیست - روزه داری را افطاری دهد نیز عطا می کند .

و هرکس در آن بر مملوک (و زیردست) خود آسان گیرد خدا از او آسان حساب کشد .

واین ماهی است که آغاز آن رحمت، و میانه آن مغفرت، و پایان آن اجابت و آزادی از آتش است .

ص:۱۷

وَ لاّ غِنی بِکَمْ عَنْ أَرْبَعِ خِصالٍ: خَصْلَتَیْنِ تُرْضُونَ اللّهُ بِهِما، وَ خَصْلَتَیْنِ لاّ غِنی بِکَمْ عَنْهُما.

فَأَمَّا اللَّتانِ تُرْضُونَ اللّهِ عَزَّوَجَلَّ بِهِما: فَشَهادَهُ أَنْ لا إِلَهَ إلاّ اللّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله و سلم .

وَ أَمَّا اللَّتانِ لا غِنی بِکُمْ عَنْهُما: فَتَسْأَلُونَ اللّهَ فیهِ حَوائِجَکُمْ وَالْجَنَّهَ، وَتَسْأَلُونَ الْعافِیَهَ وَ تَعُوذُونَ بِهِ مِنَ النّارِ . (۱)و شما [در این ماه] از چهار خصلت بی نیاز نیستید، با دو خصلت خدا را خوشنود می سازید، و به دو خصلت دیگر نیز محتاجید .

امّا آن دو که با آنها خدای سبحان را خوشنود می کنید:

شهادت به این است که هیچ معبود بحقّی جز خدا نیست، و محمّد صلی الله علیه و آله و سلم رسول خداست .

و امّا آن دو که شما را خوشنود می کند و از آنها بی نیاز نیستید این که: از خدا در این ماه - حوائج و بهشت و عافیت را بخواهید، و از آتش به او پناه برید .

ص:۱۸

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب فضل شهر رمضان، ص۶۶، ح۴. و الحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ: رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۲۰۶) .و رواه الصّدوق فی من لایحضره الفقیه، ج۲، باب فضل شهر رمضان و ثواب صیامه، ص ۵۸، ح۱؛ والأمالی، المجلس۱۱، ص ۴۳، ح۱؛ و ثواب الأعمال، ص ۹۰، ح۷؛ والخصال، ص ۲۵۹، ح ۱۳۵، و فضائل الأشهر الثلاثه، ص ۷۱، ح ۵۱ .

خطبه امیر المؤمنین علیه السلام در مسجد کوفه

أَحْمَدُ بْنُ هَارُونَ الْفَامِيُّ رضی الله عنه (۱)قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ جَامِعٍ، (۲) عَنْ أَبِيهِ، (۳) عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ، (۴)عَنْ مَسْعَدَةَ الرَّبَعِيِّ، (۵)

عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ آبَائِهِ علیهما السلام ، قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِي أَوَّلِ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَهِ .

ترجمه:

امام صادق علیه السلام از پدر خود از أجداد بزرگوارش نقل می کند که فرمودند:

در نخستین روز ماه رمضانی در مسجد کوفه أمیر مؤمنان علیه السلام خطبه خواند .

۱- ((۱)) - فی تنقیح المقال، ج۱، ص۱۱ رقم۵۷۲: «حسن علی الأظهر». و فی ص۹۹ : «انه من مشایخ الصدوق، و أكثر الروایه عنه مترضّیاً و فیه اشاره الی وثاقته».

۲- ((۲)) - كان ثقه، وجهاً،كاتب صاحب الأمر(عج).(رجال النّجاشی، ص۳۵۴، رقم ۹۴۹).

۳- ((۳)) - شیخ القمّیین، و وجههم (رجال النجاشی، ص۲۱۹، رقم۵۷۳).

۴- ((۴)) - یكنّی أباالقاسم، ثقه، وجه (رجال النجاشی، ص ۴۳۸، رقم ۱۱۸۰).

۵- ((۵)) - ثقه، عین (رجال النجاشی، ص۴۱۵، ۱۱۰۹)

فَحَمِدَ اللّهَ بِأَفْضَلِ الْحَمْدِ وَ أَشْرَفِها وَ أَبْلَغِها وَ أَثْنى عَلَيْهِ بِأَحْسَنِ الثَّناءِ، وَ صَلّى عَلى مُحَمَّدٍ نَبِيِّهِ صلى الله علیه و آله و سلم ،ثُمَّ قالَ:

أَيُّهَا النّاسُ! إِنَّ هذَا الشَّهْرَ شَهْرٌ فَضَّلَهُ اللّهُ عَلى سائِرِ الشُّهُورِ، كَفَضْلِنا أَهْلَ الْبَيْتِ عَلى سائِرِ النّاسِ.

وَ هُوَ شَهْرٌ يُفْتَحُ فيهِ أَبْوابُ السَّماءِ وَ أَبْوابُ الرَّحْمَهِ، وَ يُغْلَقُ فيهِ أَبْوابُ النّيرانِ.

وَ هُوَ شَهْرٌ يُسْمَعُ فيهِ النِّداءُ، وَ يُسْتَجابُ فيهِ الدُّعاءُ، وَ يُرْحَمُ فيهِ الْبُكاءُ.

و با بهترین و شریفترین و رساترین ستایش، و زیباترین سپاس، خدا را ستود، و بر پیامبرش محمّد صلی الله علیه و آله و سلم و آل او درود فرستاد، سپس فرمود:

هان ای مردم! این ماه ماهی است که خدا آن را بر دیگر ماهها فضیلت داده به همانسان که ما خاندان پیامبر را بر دیگر مردم.

واین ماهی است که درهای آسمان، و درهای رحمت الهی در آن گشوده، و درهای دوزخ در آن بسته است .

واین ماهی است که نداها در آن شنیده، و دعاها در آن مستجاب، و به گریه ها در آن رحم می شود .

ص:۲۰

وَ هُوَ شَـهْرٌ فیهِ لَیْلَهٌ نَزَلَتِ[تَنْزِلُ] الْمَلائِکَهُ فیها مِنَ السَّماءِ فَتُسَلِمُ عَلَی الصّائِمینَ وَالصّائِماتِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلی مَطْلَعِ الْفَجْرِ، وَ هِیَ لَیْلَهُ الْقَدْرِ قُدِّرَ فیها وِلایَتی قَبْلَ أَنْ خُلِقَ آدَمُ علیه السـلام بِأَلْفَیْ عامٍ . صِیامُ یَوْمِها أَفْضَلُ مِنْ صِیامِ أَلْفِ شَهْرٍ، وَالْعَمَلُ فیها أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ فی أَلْفِ شَهْرٍ .

أَیُّهَا النّاسُ! إِنَّ شُمُوسَ شَهْرِ رَمَضانَ لَتَطْلُعُ عَلَی الصّائِمینَ وَالصّائِماتِ، وَ إِنَّ أَقْمارَهُ لَیَطْلُعُ عَلَیْهِمْ بِالرَّحْمَهِ .

وَ ما مِنْ یَوْمٍ وَ لَیْلَهٍ مِنَ الشَّهْرِ إِلاّ وَالْبِرُّ مِنَ اللّهِ تَعالی یَتَناثَرُ مِنَ السَّماءِ عَلی هذِهِ الْأُمَّهِ ؛

و در این ماه، شبی است که فرشـتگان در آن از آسـمان فرود می آینـد و تا دمیـدن سپیـده فجر، بر مردان و زنان روزه دار - به اذن پروردگارشان - سـلام می گوینـد، و آن، شب قـدر است که - دوهزار سال پیش از آفرینش آدم - خدا در آن ولایت مرا تقدیر فرمود، روزه یک روز آن بهتر از روزه هزار ماه، و عمل در آن بهتر از عمل هزار ماه است .

هان ای مردم! آفتاب روزهای ماه رمضان، و ماه شبهای آن با رحمت [ویژه خدا] بر روزه داران می تابد .

هیچ شب و روزی در آن نیست مگر آنکه نیکی [و احسان] خدا بر این امّت از آسمان نثار می شود،

فَمَنْ ظَفِرَ مِنْ نِثارِ اللّهِ بِدُرَّةٍ، كَرُمَ عَلَى اللّهِ يَوْمَ يَلْقاها؛ وَ ما كَرُمَ عَبْدٌ عَلَى اللّهِ إلاّ جَعَلَ الْجَنَّةَ مَثْواهُ .

عِبادَ اللّهِ! إنَّ شَهْرَكُمْ لَيْسَ كَالشُّهُورِ؛ أَيّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيّامِ، وَ لَيالِيهِ أَفْضَلُ اللَّيالِي، وَ ساعاتُهُ أَفْضَلُ السّاعاتِ .

هُوَ شَهْرٌ الشَّياطِينُ فِيهِ مَغْلُولَةٌ مَحْبُوسَةٌ.

هُوَ شَهْرٌ يَزِيدُ اللّهُ فِيهِ الْأَرْزاقَ وَالْآجالَ، وَ يَكْتُبُ فِيهِ وَفْدَ بَيْتِهِ.

وَ هُوَ شَهْرٌ يُقْبَلُ أَهْلُ الْإيمانِ بِالْمَغْفِرَةِ وَالرِّضْوانِ، وَالرَّوْحِ وَالرَّيْحانِ، وَ مَرْضاتِ الْمَلِكِ الدَّيّانِ .

و هرکس به دُرّی از آن دست یابد، در روز دیدار، بر خدا ارجمند خواهد بود، و هیچ بنده ای نزد خدا ارجمند نخواهد شد مگر آنکه جایش را بهشت قرار دهد .

بندگان خدا ! این ماه شما همچون ماههای دیگر نیست؛ روزهایش بهترین روزها، و شبهایش بهترین شبها و ساعاتش بهترین ساعات است .

این ماهی است که در آن، شیاطین، بسته و زندانی اند، این ماهی است که در آن خدا روزیها و عمرها را افزونی بخشد، و میهمانی (زیارت) خانه اش رابنویسد،

و این ماهی است که اهل ایمان [در آن] با مغفرت و رضوان و روح و ریحان، و خوشنودیهای خدا - آن پادشاه داور - روبرو می شوند.

ص:۲۲

ايُّهَا الصّائِمُ! تَدَبَّرْ أَمْرَکَ، فَإِنَّکَ فی شَهْرِکَ هٰذا ضَيْفُ رَبِّکَ.

انْظُرْ کَيْفَ تَکُونُ فی لَيْلِکَ وَ نَهارِکَ؛ وَ کَيْفَ تَحْفَظُ جَوارِحَکَ عَنْ مَعاصی رَبِّکَ .

انْظُرْ أَنْ لاتَکُونَ بِاللَّيْلِ نائِماً، وَ بِالنَّهارِ غافِلاً؛ فَيَنْقَضِیَ شَهْرُکَ، وَ قَدْ بَقِیَ عَلَيْکَ وِزْرُکَ؛ فَتَکُونَ عِنْدَ اسْتِيفاءِ الصّائِمِينَ أُجُورَهُمْ، مِنَ الْخاسِرِينَ؛ وَ عِنْدَ فَوْزِهِمْ بِکَرامَةِ مَلِيکِهِمْ، مِنَ الْمَحْرُومِينَ، وَ عِنْدَ سَعادَتِهِمْ بِمُجاوَرَةِ رَبِّهِمْ، مِنَ الْمَطْرُودِينَ .

ای روزه دار! در کار خود بیندیش که تو در این ماه، میهمان پروردگارت هستی .

بنگر در شب و روزت چگونه ای؛ و اندامهای خود را چگونه از گناهان پروردگارت چگونه نگه می داری.

بنگر که شب در خواب، و روز غافل نباشی تا ماهت بگذرد و بار سنگین گناهت بماند و در نتیجه - روز دریافت پاداش روزه داران - از زیانکاران، و هنگام رستگاری ایشان به گرامیداشت خدایشان، از محرومان، و وقت سعادتمندی آنان در مجاورت پروردگارشان، از رانده شده ها باشی .

أَیُّهَاالصّائِمُ! إِنْ طُرِدْتَ عَنْ بابِ مَلیکِکَ، فَأَیَّ بابٍ تَقْصُدُ؟

وَ إِنْ حَرَمَکَ رَبُّکَ، فَمَنْ ذَا الَّذی یَرْزُقُکَ؟

وَإِنْ أَهانَکَ، فَمَنْ ذَا الَّذی یُکْرِمُکَ ؟

وَإِنْ أَذَلَّکَ، فَمَنْ ذَا الَّذی یُعِزُّکَ؟

وَإِنْ خَذَلَکَ، فَمَنْ ذَا الَّذی یَنْصُرُکَ؟

وَإِنْ لَمْ یَقْبَلْکَ فی زُمْرَهِ عَبیدِهِ، فَإِلی مَنْ تَرْجِعُ بِعُبُودِیَّتِکَ؟

وَإِنْ لَمْ یُقِلْکَ عَثْرَتَکَ، فَمَنْ تَرْجَوْ لِغُفْرانِ ذُنُوْبِکَ؟

وَإِنْ طالَبَکَ بِحَقِّهِ، فَماذا یَکُونُ حُجَّتُکَ؟

ای روزه دار! چنانچه از در [خانه] مالک خود رانده شوی، آهنگ کدام در کنی؟

وچنانچه پروردگارت محرومت کند چه کسی روزیت دهد؟ و چنانچه خدا خوارت سازد، چه کسی گرامیت بدارد؟

و چنانچه او ذلیلت کند، چه کسی عزیزت گرداند؟

و اگر او رهایت سازد، چه کسی یاریت کند؟

و اگر او تو را در زمره بندگانش نپذیرد، با بندگی خود به چه کسی رو کنی؟

و اگر او از لغزشت نگذرد، برای آمرزش گناهانت به چه کسی امید بندی؟

و اگر حقّش را از تو بخواهد، حجّتت چه خواهد بود؟!

ص:۲۴

أَیُّهَا الصَّائِمْ! تَقَرَّبْ إِلَی اللّهِ بِتِلاوَهِ کِتَابِهِ فِی لَیْلِکَ وَ نَهارِکَ، فَإِنَّ کِتَابَ اللّهِ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ؛ یَشْفَعُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ لِاَهْلِ تِلاوَتِهِ، فَیَعْلَوْنَ دَرَجَاتِ الْجَنَّهِ بِقِرَاءَهِ آیَاتِهِ.

[أَبْشِرْ] أَیُّهَا الصَّائِمُ! فَإِنَّکَ فِی شَهْرٍ صِیَامُکَ فِیهِ مَفْرُوضٌ، وَ نَفَسُکَ فِیهِ تَسْبِیحٌ، وَ نَوْمُکَ فِیهِ عِبَادَهٌ، وَ طَاعَتُکَ فِیهِ مَقْبُولَهٌ، وَ ذُنُوبُکَ فِیهِ مَغْفُورَهٌ، وَ أَصْوَاتُکَ فِیهِ مَسْمُوعَهٌ، وَمُنَاجَاتُکَ فِیهِ مَرْحُومَهٌ .

وَ لَقَدْ سَمِعْتُ حَبِیبِی رَسُولَ اللّهِ صلی الله علیه و آله و سلم یَقُولُ:

ای روزه دار! در شب و روزت با تلاوت کتاب خدا به او تقّرب جو، که کتاب خدا شفاعت کننده ای است که شفاعتش پذیرفته است، و در روز قیامت برای تلاوت کنندگان خود شفاعت کند، پس با قرائت آیاتش از درجات بهشت بالا روند .

مژده ات باد ای روزه دار! که تو در ماهی هستی که درآن روزه ات واجب ، و نفسهایت تسبیح ، و خوابت عبادت ، و طاعتت مقبول ، و گناهانت بخشوده، و صداهایت شنیده، و مناجاتت رحم شده است .

از حبیبم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که فرمود:

إِنَّ لِلّهِ تَبارَکَ وَ تَعالی عِنْدَ فِطْرِ کُلِّ لَیْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ عُتَقاءَ مِنَ النّارِ؛ لا یَعْلَمُ عَدَدَهُمْ إِلاَّ اللّهُ، هُوَ فی عِلْمِ الْغَیْبِ عِنْدَهُ؛ فَإِذا کانَ آخِرُ لَیْلَةٍ مِنْهُ أَعْتَقَ فیها مِثْلَ ما أَعْتَقَ فی جَمیعِهِ.

فَقامَ إِلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ هَمْدانَ فَقالَ: یا أَمیرَ الْمُؤْمِنینَ! زِدْنا مِمّا حَدَّثَکَ بِهِ حَبیبُکَ فی شَهْرِ رَمَضانَ .

فَقالَ: نَعَمْ، سَمِعْتُ أَخی وَابْنَ عَمّی رَسُولَ اللّهِ صلی الله علیه و آله و سلم یَقُولُ:

مَنْ صامَ شَهْرَ رَمَضانَ فَحَفِظَ فیهِ نَفْسَهُ مِنَ الْمَحارِمِ، دَخَلَ الْجَنَّةَ.

هنگام افطار هرشب ماه رمضان ، برای خدای تبارک و تعالی آزاد شده هایی از آتش است که شمار آنان را جز خدا نداند که آن در علم غیب اوست. و چون آخرین شب ماه رمضان فرا رسد خدا در آن شب بشمارِ آنچه در همه ماه آزاد شده، آزاد کند .

مردی همْدانی برخاست و عرض کرد: ای امیرمؤمنان! از آنچه پیرامون ماه رمضان از حبیب خود شنیده ای برای ما فزون گو .

فرمود: آری از برادر و پسرعمّ خود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم فرمود: هرکس ماه رمضان را روزه بگیرد و خود را در آن از حرامها باز دارد به بهشت در آید .

ص:۲۶

قالَ الْهَمْدانِیُّ: یا أَمیرَالْمُؤْمِنینَ زِدْنا مِمّا حَدَّثَکَ بِهِ أَخُوکَ وَ ابْنُ عَمِّکَ فی شَهْرِ رَمَضانَ .

قالَ: نَعَمْ، سَمِعْتُ خَلیلی رَسُولَ اللّهِ صلی الله علیه و آله و سلم یَقُولُ:

مَنْ صامَ رَمَضانَ إیماناً وَ احْتِساباً، دَخَلَ الْجَنَّهَ .

قالَ الْهَمْدانِیُّ: یا أَمیرَالْمُؤْمِنینَ زِدْنا مِمّا حَدَّثَکَ بِهِ خَلیلُکَ فی هذَا الشَّهْرِ .

فَقالَ: نَعَمْ، سَمِعْتُ سَیِّدَ الأَوَّلینَ وَالْآخِرینَ رَسُولَ اللّهَ صلی الله علیه و آله و سلم یَقُولُ:

همْدانی عرض کرد: ای امیر مؤمنان! باز آنچه از برادر و پسرعمّ خود در باره ماه رمضان شنیده ای فزون فرما .

فرمود: آری از خلیل خود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم فرمود:

هرکس ماه رمضان را با ایمان و برای رضای خدا روزه بدارد به بهشت درآید .

همْدانی عرض کرد: ای امیر مؤمنان! باز در این زمینه آنچه از خلیل خود شنیده ای بیشتر فرما .

فرمود: آری از سرور اوّلین و آخرین، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم فرمود:

مَنْ صامَ رَمَضانَ فَلَمْ یُفْطِرْ فی شیْ ءٍ مِنْ لَیالِیهِ عَلی حَرامٍ، دَخَلَ الْجَنَّهَ .

فَقالَ الْهَمْدانِیُّ : یا أَمیرَالْمُؤْمِنینَ زِدْنا مِمّا حَدَّثَک بِهِ سَیِّدُ الاَوَّلینَ وَ الآخِرینَ فی هذَا الشَّهْرِ .

فَقالَ: نَعَمْ، سَمِعْتُ أَفْضَلَ الأَنْبِیاءِ وَالْمُرْسَلینَ وَالْمَلائِکهِ الْمُقَرَّبینَ یَقُولُ:

إِنَّ سَیِّدَ الْوَصِیینَ یُقْتَلُ فی سَیِّدِ الشُّهُورِ. فَقُلْت یا رَسُولَ اللّهِ وَ ما سَیِّدُ الشُهُورِ، وَ مَنْ سَیِّدُ الْوَصِیینَ؟

هرکس ماه رمضان را روزه بدارد و در هیچ یک از شبهای آن با حرام افطار نکند به بهشت درآید .

همْدانی عرض کرد: ای امیر مؤمنان! آنچه از سرور اولین و آخرین پیرامون این ماه شنیده ای باز بفرما .

فرمود: آری، از افضل پیامبران و رسولان و فرشتگان مقرّب خدا شنیدم فرمود:

سروَر اوصیاء، در سروَر ماهها کشته می شود .

عرض کردم: ای رسول خدا ! سروَر ماهها چیست، و سروَر اوصیاء کیست؟

ص:۲۸

قالَ: أَمّا سَیِّدُ الشُّهورِ: فَشَهْرُ رَمَضانَ؛ وَ أَمّا سَیِّدُ الْوَصِیّینَ: فَأَنْتَ یا عَلِیُّ .

فَقُلْتُ: یا رَسُولَ اللّهِ فَإِنَّ ذلِکَ لَکائِنٌ؟

قالَ: إیْ وَ رَبّی، إنَّهُ یَنْبَعِثُ أَشْقی أُمَّتی، شَقیقُ عاقِرِ ناقَهِ ثَمُودَ، ثُمَّ یَضْرِبُکَ ضَرْبَهً عَلی فَرْقِکَ، تُخْضَبُ مِنْها لِحْیَتُکَ.

فَأَخَذَ النّاسُ بِالْبُکاءِ وَ النَّحیبِ، فَقَطَعَ علیه السلام خُطْبَتَهُ وَ نَزَلَ . (۱)فرمود: سرور ماهها ماه رمضان است، و سرور اوصیاء تو هستی ای علی!

عرض کردم: ای رسول خدا ! آیا براستی، آن واقع خواهد شد؟!

فرمود: آری به پروردگارم سوگند شقیّ ترین امّتم - که همتای پی کننده ناقه ثمود است - برانگیخته شود و ضربتی بر فرق تو وارد کند که از آن محاسنت رنگین شود .

پس صدای مردم به گریه و زاری برخاست و امام علیه السلام خطبه را قطع کرد و پائین آمد .

ص:۲۹

۱- (۱)) - فضائل الأشهرالثلاثه، ص ۱۰۷، ح ۱۰۱

روزه از پایه های اسلام

١- عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ، عَنْ أَبِیهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی، عَنْ حَرِیزٍ، عَنْ زُرَارَهَ،

عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ:

بُنِیَ الْإِسْلَامُ عَلی خَمْسَهِ أَشْیَاءٍ: عَلَی الصَّلاهِ، وَالزَّکاهِ، وَالْحَجِ، وَالصَّوْمِ، وَالْوِلایَهِ.

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم : الصَّوْمُ جُنَّهٌ مِنَ النّارِ . (1)ترجمه:

امام محمّد باقر علیه السلام فرمودند:

اسلام بر پنج پایه بنا شده است، بر نماز، زکات، حجّ، روزه و ولایت. و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

روزه سپری است در برابر آتش جهنّم .

١- (١)) - الکافی، ج ۴، بـاب ما جاء فی فضل الصَّوم والصّائم، ص ۶۲، ح١. والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله : (مرآه العقول، ج ١۶، ص ١٩٧) .

۲ - [عَلِیُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ،] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِیهِ، عَنْ صَفْوَانَ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْفُضَیْلِ، عَنِ الْفُضَیْلِ ابْنِ یَسَارٍ، عَنْ أَبِی عَبْدِاللَّهِ علیه السلام ، قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام :

مَنْ صَلَّی الْخَمْسَ، وَ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ، وَ حَجَّ الْبَیْتَ الْحَرَامَ، وَنَسَکَ نُسُکَنَا، وَاهْتَدَی إِلَیْنَا، قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ کَمَا یَقْبَلُ مِنَ الْمَلَائِکَهِ . (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام از امام باقر علیه السلام نقل کردند که آن حضرت فرمودند:

کسی که نمازهای پنجگانه را بجا آورد و ماه رمضان را روزه بگیرد و حجّ بیت اللّه الحرام را انجام دهد و روش عبادت و زهد ما را در پیش گیرد و به سوی [ولایت] ما هدایت شود، خداوند قبول می کند از او [اعمالش را] همچنانکه از ملائکه قبول می کند .

ص:۳۱

۱- (۱)) - تهذیب الأحکام، ج۴، باب فرض الصّیام، ص۱۵۴، ح۱۰. والحدیث موثّق علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (ملاذ الأخیار، ج۶، ص ۴۴۷) .

حکمت و فوائد روزه

۳- سَأَلَ هِشامُ بْنُ الْحَكَمِ

أَبا عَبْدِاللّهِ علیه السلام عَنْ عِلَّهِ الصِّیام.

فَقالَ: إِنَّما فَرَضَ اللّهُ عَزَّوَجَلَّ الصِّیامَ لِیَسْتَوِیَ بِهِ الْغَنِیُّ وَالْفَقیرُ؛ وَ ذلِکَ أَنَّ الْغَنِیَّ لَمْ یَکُنْ لِیَجِدَ مَسَّ الْجُوعِ فَیَرْحَمَ الْفَقیرَ، لِأَنَّ الْغَنِیَّ کُلَّما أَرادَ شَیْئاً قَدَرَ عَلَیْهِ، فَأَرادَ اللّهُ عَزَّوَجَلَّ أَنْ یُسَوِّیَ بَیْنَ خَلْقِهِ، وَأَن یُذیقَ الْغَنِیَّ مَسَّ الْجُوعِ وَالْأَلَمِ لِیَرِقَّ عَلَی الضَّعیفِ، فَیَرْحَمَ الْجائِعَ. (۱)

ص:۳۲

۱- ((۱)) – من لایحضره الفقیه، ج۲ باب علّه فرض الصّیام، ص۴۳، ح۱. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ الأوّل رحمه الله (روضه المتّقین ج۳، ص۲۲۲). و رواه الصّدوق -ایضاً- فی علل الشرائع ج۲، باب العلّه الّتی من أجلها جعل الصّیام علی النّاس، ص۳۷۸ ح۲ . و إلیک حدیثاً آخر فی هذا المجال، رواها الصّدوق فی البابین المذکورین من الفقیه، و علل الشرائع، نذکرها کما فی الفقیه: کَتَبَ أَبُوالْحَسَنُ عَلِیُّ بْنُ مُوسَی الرِّضا علیه السلام إِلی مُحَمَّدِ بْنِ سِنان -فیما کَتَبَ مِنْ جَوابِ مَسائِلِهِ: عِلَّهُ الصَّوْمِ لِعِرفانِ مَسِّ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ لِیَکُونَ ذَلیلاً مُسْتَکیناً مأْجُوراً مُحْتَسِباً صابِراً، وَیَکُون ذلِکَ دَلیلاً لَهُ عَلی شَدائِدِ الْآخِرَهِ، مَعَ ما فیهِ مِنَ الْإِنْکِسارِ لَهُ عَنِ الشَّهَواتِ، واعِظاً لَهُ فِی الْعاجِلِ، دَلیلاً عَلَی الْآجِلِ، لِیَعْلَمَ شِدَّهَ مَبْلَغِ ذلِکَ مِنْ أَهْلِ الْفَقْرِ وَالْمَسْکَنَهِ فِی الدُّنْیا وَالْآخِرَهِ .- و نضیف إلی ذلک ذیل حدیث روی فی الباب المذکور من الفقیه، والباب ۱۰۹ من العلل و قد أجاب به النبیُّ الیهودیَّ، السّائل عن جزاء من صام الثّلاثین (شهر رمضان)-: ما مِنْ مُؤْمِنٍ یَصُومُ شَهْرَ رَمَضانَ، احْتِساباً، إِلاّ أَوْجَبَ اللّهُ تَبارَکَ وَ تَعالی لَهُ سَبْعَ خِصالٍ: أَوَّلُها: یَذُوبُ الْحَرامُ فی جَسَدِهِ . وَالثّانِیَهُ: یَقْرُبُ مِنْ رَحْمَهِ اللّهِ عَزَّوَجَلَّ . وَالثّالِثَهُ: یَکُونُ قَدْ کَفَّرَ خَطیئَهَ آدَمَ أَبیهِ علیه السلام . وَالرّابِعَهُ: یُهَوِّنُ اللّهُ عَلَیْهِ سَکَراتِ الْمَوْتِ . وَالْخامِسَهُ: أَمانٌ مِنَ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ یَوْمَ الْقِیامَهِ . وَالسّادِسَهُ: یُعْطیهِ اللّهُ بَراءَهً مِنَ النّارِ . وَالسّابِعَهُ: یُطْعِمُهُ اللّهُ عَزَّوَجَلَّ مِنْ طَیِّباتِ الْجَنَّه .

ترجمه:

هشام بن حکم درباره علّت وجوب روزه از امام صادق علیه السلام سؤال کرد.

امام فرمودند: خداوند روزه را واجب کرد تا بوسیله آن ثروتمند و فقیر مساوی شوند، و این برای آن است که غنیّ رنج گرسنگی را احساس نمی کند تا به مستمند رحم کند؛ چون دارا هروقت چیزی را بخواهد آن را به دست می آورد.

از این رو خداوند اراده فرمود که بین خلق خود تساوی برقرار کند، و اینکه ثروتمند، گرسنگی و درد را بچشد، تا بر ضعیف رقّت آورد و بر گرسنه رحم کند.

ص:۳۳

۴- أَبِی (۱) رحمه الله ، قَالَ: حَدَّثَنِی عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ، (۲) عَنْ أَبِیهِ، (۳)عَنِ النَّوْفِلِیِ ّ (۴) عَنِ السَّکُونِیِ ّ (۵)

عَنْ أَبِی عَبْدِاللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم :

مَا مِنْ صَائِمٍ یَحْضُرُ قَوْماً یَطْعَمُونَ، إِلاَّ سَبَّحَتْ أَعْضَاؤُهُ، وَ کَانَتْ صَلاَهُ الْمَلاَئِکَهِ عَلَیْهِ؛ وَ کَانَتْ صَلاَتُهُمُ اسْتِغْفَاراً . (۶)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمود که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هیچ روزه داری نیست که در کنار گروهی که غذا می خورند حاضر شود مگر اینکه اعضای او تسبیح [خدا را] گویند و ملائکه براو درود فرستند؛ و درود ملائکه، استغفار و[طلب مغفرت] است.

ص:۳۴

۱- ((۱)) – علی بن بابویه القمی ؛ شیخ القمّیین فی عصره، و متقدّمهم، و فقیهم، و ثقتهم .راجع رجال النّجاشی، ص۲۶۱، رقم۶۸۴ .

۲- ((۲)) – هو ثقه فی الحدیث، ثبت، معتمد . راجع رجال النّجاشی، ص ۲۶۰، رقم ۶۸۰ .

۳- ((۳)) – ابراهیم بن هاشم القمیّ؛ ثقه علی الأقوی(تنقیح المقال،ج۱، ص۷، رقم ۲۲۶).

۴- ((۴)) – الحسین بن یزید النّوفلیّ، حسن (تنقیح المقال، ج۱، ص۴۲، رقم۳۱۰۴)

۵- ((۵)) – إسماعیل بن أبی زیاد السّکونیّ ؛ موثّق کالصّحیح، إن لم یکن ثقه (تنقیح المقال، ج۱، ص۱۴، رقم ۷۹۷) .

۶- ((۶)) – ثواب الأعمال، ثواب الصّائم یحضر قوماً یأکلون، ص۷۷ ح۱ .

۵ – عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ، جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا،

عَنْ أَبِی عَبْدِاللّٰهِ علیه السلام قَالَ:

أَوْحَى اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَى مُوسَى۷: مَا يَمْنَعُكَ مِنْ مُنَاجَاتِی؟

فَقَالَ: يَارَبِ ِّ أُجِلُّكَ عَنِ الْمُنَاجَاتِ لِخُلُوفِ فَمِ الصَّائِمِ .

فَأَوْحَى اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَيْهِ:

يَا مُوسَى! لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدِی مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ. (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

خداوند عزّوجلّ به موسی علیه السلام وحی کرد: چه چیز تو را از مناجات با من باز داشته است؟

موسی علیه السلام عرض کرد: پروردگارا تو را در [این حال] برتر از مناجات می بینم؛ به جهت بوی دهان روزه دار .

خداوند عزّوجلّ به او وحی کرد: یا موسی! بوی دهان روزه دار در پیش من از بوی مشک پاکیزه تر است .

ص:۳۵

۱- (۱)) – الکافی، ج۴، باب ما جاء فی فضل الصّوم و الصّائم، ص۶۴، ح۱۳ . قال المجلسیّ رحمه الله : الحدیث حسن، و یُمکن أن یعدّ صحیحاً(مرآه العقول، ج۱۶، ص۲۰۳) .

۶- عَنْ عَلِیِ ّبْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالِ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ عَلِیٍ ّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیی، عَنْ غِیَاثِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ،

عَنْ أَبِی عَبْدِاللَّهِ علیه السلام ، عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَمِیرِالْمُؤْمِنِیْنَ علیه السلام ، قَالَ:

ثَلاثٌ یُذْهِبْنَ الْبَلْغَمَ،وَ یَزِدْنِ فِی الْحِفْظِ: السِّوَاکُ، وَالصَّوْمُ، وَ قِراءَهُ الْقُرْآنِ. (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام از پدرش از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل می کند که فرمودند:

سه چیز بلغم را از بین می برد و حافظه را زیاد می کند، مسواک کردن، روزه گرفتن و قرائت قرآن .

۱- (۱)) - تهذیب الأحکام، ج۴، باب ثواب الصّیام، ص۱۹۱، ح۹. والحدیث موثّق علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (ملاذ الأخیار، ج۶، ص۵۰۷) .

ادب روزه دار

۷- عَنْ عَلِیِ بْنِ مَهْزِیَارَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی عُمَیْرٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ علیه السلام :

إِذَا صُمْتَ فَلْیَصُمْ سَمْعُکَ وَ بَصَرُکَ وَ شَعْرُکَ وَ جِلْدُکَ -وَ عَدَّدَ أَشْیَاءَ غَیْرَ هَذَا- قَالَ: وَ لَا یَکُونُ یَوْمُ صَوْمِکَ کَیَوْمِ فِطْرِکَ. (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

وقتی روزه گرفتی باید همه اعضای تو روزه باشند، گوش تو، چشم تو، موی تو، پوست تو -حضرت اعضای دیگری را نیز برشمرد -و فرمود: روزِ روزه داریت همانند روزِ افطارت نباشد .

ص:۳۷

۱- (۱)) - تهذیب الأحکام، ج۴، باب سنن الصّیام، ص۱۹۴، ح۲. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسی(ملاذ الأخیار، ج۶، ص۵۱۵) .

۸- عَنْ عَلیِ ّبْنِ مَهْزِیَارَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِی ایُّوبَ ، عَنِ الْفُضَیْلِ بْنِ یَسَارٍ ، قَالَ :

قَالَ أَبُو عَبْدِاللّهِ علیه السلام : إِذَا صَامَ أَحَدُکُمْ الثَّلاثَهَ الْاَیَّامَ فِی الشَّهْرِ، فَلاَ یُجَادِلَنَّ أَحَداً، وَ لاَ یَجْهَلْ، وَ لاَ یُسْرِعْ إِلَی الْأَیْمَانِ وَ الْحَلْفِ بِاللّهِ، وَ إِنْ جَهِلَ عَلَیْهِ أَحَدٌ فَلْیَتَحَمَّلْ . (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

وقتی یکی از شما سه روز از ماه را روزه گرفت پس با کسی مجادله ننماید و رفتار جاهلانه نکند و به قسم و سوگند به خدا شتاب نورزد و اگر کسی با او رفتار جاهلانه نمود، تحمّل نماید.

ص:۳۸

۱- (۱)) - تهذیب الأحکام، ج۴، باب سنن الصّیام، ص۱۹۵، ح۵. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (ملاذ الأخیار، ج۶، ص۵۱۶) .

فضیلت روزه سه روز در هرماه

۹ - [مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ رضی الله عنه (۱)، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَیْنُ ابْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَبَانَ، (۲)] عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ (۳)، عَنْ أحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ ابْنِ أبِی نَصْرٍ (۴)،

قَالَ: سَأَلْتُ أبَاالْحَسَنِ علیه السلام عَنِ الصِّیَامِ فِی الشَّهْرِ،کَیْفَ هُوَ؟

فَقَالَ: ثَلاثَه أَیّامٍ فِی الشَّهْرِ، فِی کُلِّ عَشَرهِ أَیّامٍ یَوْماً؛ إِنَّ اللّهَ عَزَّوَجَلَّ یَقُولُ فِی کِتَابِهِ: «مَنْ جَاءَ بالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أمْثَالِهَا» (۵) فَصَوْمُ ثَلاثَهِ أَیّامٍ فِی الشَّهْرِ صَوْمُ الدَّهْرِ . (۶)

ترجمه:

احمد بن محمد بن ابی نصر می گوید: از امام ابوالحسن امام رضا یا موسی بن جعفر علیهما السلام درباره روزه در هر ماه سؤال کردم که چگونه است.

فرمودند: سه روز در ماه؛ در هر ده روز یک روز، همانا خداوند عزّوجلّ در کتابش می فرماید:

«هرکسی حسنه ای انجام دهد پس برای اوست ده برابر آن» بنابراین سه روز روزه درهرماه برابر روزه دهر است.

۱- ((۱)) - شیخ القمیّین، ثقه، ثقه، عین (رجال النّجاشی، ص۳۸۳، رقم۱۰۴۲) .

۲- ((۲)) - ثقه علی الأظهر(تنقیح المقال، ج۱، ص۳۹، رقم۲۸۷۴) .

۳- ((۳)) - ثقه (الفهرست للطّوسی، ص۵۸، رقم۲۲۰) .

۴- ((۴)) - البزنطی، کوفی، ثقه (الفهرست، ص۱۹، رقم۵۳) .

۵- ((۵)) - سوره الأنعام: ۱۶۰.

۶- ((۶)) - ثواب الأعمال (ثواب صوم ثلاثه أیّام فِی الشّهر...)، ص ۱۰۵، ح۳ .

۱۰ -[مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ رضی الله عنه ،، قَالَ: حَدَّثَنا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَبَانَ]، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ، (۱) عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلّيٍ (۲)، عَنِ بْنِ بُكَيْرٍ (۳)، عَنْ زُرَارَهَ (۴)، قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللّهِ علیه السلام : بِمَا جَرَتِ السُّنَّهُ مِنَ الصَّوْمِ؟

فَقَالَ: ثَلاثَهَ أَيّامٍ فِي كُلِّ شَهْرٍ: الْخَمِيسَ فِي الْعَشْرِ الأَوَّلِ، وَ الْأَرْبَعَاءَ فِی الْعَشْرِ الثّانِي، وَالْخَمِيسَ فِی الْعَشْرِ الْآخِرِ .

قَالَ: قُلْتُ: هٰذا جَمِيعُ مَا جَرَتْ بِهِ السُّنَهُ فِی الصَّوْمِ؟

قَالَ: نَعَم . (۵)

ترجمه:

زراره می گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم: سنّت در باره روزه به چه نحو جریان پیدا کرده است؟

فرمودند: سه روز در هرماه؛ پنجشنبه در دهه اوّل، چهارشنبه در دهه دوم و پنجشنبه در دهه آخر .

عرض کردم: این همۀ آن چیزی است که سنّت روزه برآن جریان پیداکرده است؟ فرمودند: بلی.

۱- ((۱)) - تقدّم مدحهم فی هامش الصفحه السّابقه .
۲- ((۲)) - ابن فضّال، زاهد ورع، ثقه فی الحدیث و فی روایاته . راجع الفهرست للطوسی، ص۴۷ و ۴۸ رقم۱۵۳ .
۳- ((۳)) - فطحیّ المذهب، إلاّ أنّه ثقه(الفهرست للطّوسی، ص۱۰۶، رقم۴۵۲) .
۴- ((۴)) - شیخ اصحابنا فی زمانه و متقدّمهم و کان صادقاً فیمایرویه . راجع رجال النّجاشی، ص۱۷۵، رقم۴۶۳ .
۵- ((۵)) - ثواب الأعمال، باب ثواب صوم ثلاثه أیّام فی الشّهر...، ص۱۰۶، ح۸ .

فضیلت روزه در ماه رجب و شعبان

۱۱- رَوَی أَبانُ بْنُ عُثْمانَ، عَنْ كَثیرِ النَّوا،

عَنْ أَبی عَبْدِاللّهِ علیه السلام ، قالَ: إنَّ نُوحاً علیه السلام رَكِبَ السَّفینَهَ أَوَّلَ یَوْمٍ مِنْ رَجَب، فَأَمَرَ علیه السلام مَنْ مَعَهُ أَنْ یَصُومُوا ذلِکَ الْیومَ؛ وَ قالَ: مَنْ صامَ ذلِکَ الْیومَ تَباعَدَتْ عَنْهُ النّارُ مَسیرَهَ سَنَهٍ؛ وَ مَنْ صامَ سَبْعَهَ أَیّام، أُغْلِقَتْ عَنْهُ أَبْوابُ النّیرانِ السَّبْعَهُ؛ وَ مَنْ صامَ ثَمانِیَهَ أَیّامٍ، فُتِحَتْ لَهُ أَبْوابُ الْجِنانِ الَّثمانِیَهُ؛ وَمَنْ صامَ خَمْسَهَ عَشَرَ یَوْماً، أُعْطِیَ مَسأَلَتَهُ؛ وَ مَنْ زادَ، زادَاللّهُ عَزَّوَجَلَّ . (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

حضرت نوح علیه السلام در روز اول رجب سوار کشتی شد و به همراهان خود دستور داد آن روز را روزه بگیرند . و فرمود: هرکس این روز را روزه بگیرد آتش [جهنّم] به اندازه مسیر یک سال از او فاصله می گیرد . و هر کس هفت روز[از این ماه] روزه بگیرد، درهای هفتگانه جهنم به روی او بسته می شود؛ و هر کس هشت روز روزه بگیرد، درهای هشتگانه بهشت به روی او گشوده می گردد؛ و هرکس پانزده روز روزه بگیرد، خواسته اش به او عطا می شود؛ و هرکس افزون کند، خداوند عزّوجلّ افزونتر عطا می کند.

ص:۴۱

۱- (۱)) - من لایحضره الفقیه، ج۲، باب ثواب صوم رجب، ص۵۵، ح۱. والحدیث موثّق کالصّحیح علی ما قاله المجلسیّ الأوّل رحمه الله (روضه المتّقین، ج۳، ص۲۵۹).

۱۲ – رَوَی الْحَسَنُ بنُ مَحْبُوبٍ، عَنْ أبِی عَبْدِاللّهِ بْنِ مَرْحُومِ الاْزْدِیِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللّهِ علیه السلام یَقُولُ:

مَنْ صَامَ أَوَّلَ یَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّهُ الْبَتَّهَ؛ وَ مَنْ صَامَ یَوْمَیْنِ، نَظَرَ اللّهُ إلَیْهِ فِی کُلِّ یَوْمٍ وَ لَیْلَهٍ فِی دَارِ الدُّنْیَا، وَ دَامَ نَظَرُهُ إلَیْهِ فِی الْجَنَّهِ؛ وَ مَنْ صَامَ ثَلاثَهَ أَیَّامٍ، زَارَ اللّهَ (۱) فِی عَرْشِهِ مِنْ جَنَّتِهِ فِی کُلِّ یَوْمٍ . (۲)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند: هرشخصی روز اوّل شعبان را روزه بگیرد، البتّه بهشت بر او واجب می شود؛ و هرکس دو روز[از شعبان] را روزه بگیرد، خداوند در دنیا، هر شب و روز، و در بهشت پیوسته به او نظر [لطف] کند؛ و هر کس سه روز [از این ماه] را روزه بگیرد، هر روز از بهشتی که در آن هست خدا را در عرش خودش زیارت کند .

۱- ((۱)) – قال الصّدوق رحمه الله بعد ذکر هذا الحدیث: « زیاره اللّه: زیاره أنبیائه و حججه صلوات اللّه علیهم؛ من زارهم فقد زار اللّه عزّ و جلّ، کما أنّ من أطاعهم فقد أطاع اللّه، و من عصاهم عصی اللّه، و من تابعهم فقد تابع اللّه عزّ و جلّ، و لیس ذلک علی ما یتأوّله المشبّهه، تعالی اللّه عمّا یقولون علوّاً کبیراً» .

۲- ((۲)) – من لایحضره الفقیه، ج۲، باب صوم شعبان، ص۵۶، ح۲. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ الأوّل رحمه الله (روضه المتّقین، ج۳، ص۲۶۲) .

فضیلت ماه رمضان

۱۳ – مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنِ الْمِسْمَعِيِّ ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاعَبْدِاللَّهِ عليه السلام يُوصِي وُلْدَهُ: إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ فَأَجْهِدُوا أَنْفُسَكُمْ؛ فَإِنَّ فِيهِ تُقْسَمُ الْأَرْزَاقُ، وَ تُكْتَبُ الْآجَالُ؛ وَ فِيهِ يُكْتَبُ وَفْدُاللَّهِ الَّذِينَ يَفِدُونَ إِلَيْهِ؛ وَ فِيهِ لَيْلَةٌ، الْعَمَلُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ فِي أَلْفِ شَهْرٍ . (۱)

ترجمه:

سمعی گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام ، فرزندانش را این گونه سفارش می فرمود:

وقتی ماه رمضان داخل شد خودتان را به تلاش وادارید، برای اینکه روزیها در ماه رمضان تقسیم می شوند و أجلها در آن مقدّر می گردند . و در این ماه میهمانان خدا (زائرین خانه اش) که بر او وارد می گردند، نوشته می شوند . و در این ماه شبی هست که عمل در آن، از عمل در هزار ماه بهتراست.

۱- (۱)) – تهذیب الأحکام، ج۴، باب فضل شهر رمضان، ص۱۹۲، ح۲ . والحدیث موثّق علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (ملاذ الأخیار، ج۶، ص ۵۱۰) .

۱۴ - رَوی هِشامُ بْنُ الْحَکَمِ عَنْ

أبی عَبْدِاللّهِ علیه السلام ، قالَ: مَنْ لَمْ یُغْفَرْ لَهُ فی شَهْرِ رَمَضانَ، لَمْ یُغْفَرْ لَهُ إلی قابِلٍ، إلاّ أنْ یَشْهَدَ عَرَفَهَ. (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

هرکسی که در ماه رمضان بخشیده نشود، دیگر تا ماه رمضان سال آینده مورد غفران قرار نمی گیرد . مگر اینکه عرفه را درک کند.

۱۵ - رَوی مُحَمَّدُ بْنُ مَرْوانَ عَنْ

أَبی عَبْدِاللّهِ علیه السلام ، أَنَّهُ قالَ:

إِنَّ لِلّهِ تَبارَکَ وَ تَعالی فی کُلِّ لَیْلَهٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ عُتَقاءَ وَ طُلَقاءَ مِنَ النّارِ، إلاّ مَنْ أَفْطَرَ عَلی مُسْکِرٍ؛ فَإذا کانَ آخِرُ لَیْلَهٍ

ص:۴۴

۱- (۱)) - من لا یحضره الفقیه، ج۲، باب فضل شهر رمضان و ثواب صیامه، ص۶۱، ح۱۱. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ الأوّل رحمه الله (روضه المتّقین، ج۳، ص ۲۷۵).

مِنْهُ، أَعْتَقَ فِيهَا مِثْلُ مَا أَعْتَقَ فِي جَمِيعِهِ. (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند: همانا برای خداوند تبارک و تعالی در هر شب از ماه رمضان، آزاد شدگان و رها شدگانی از آتش [جهنّم] است، مگر کسی که با شراب افطار کند؛ وقتی آخرین شب ماه رمضان فرا رسد در آن شب به اندازه جمیع آزاد شدگانِ در همه ماه، آزاد می شوند .

ص:۴۵

۱- (۱)) - من لایحضره الفقیه، ج۲، باب فضل شهر رمضان و ثواب صیامه، ص۶۰، ح ۸. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ الأوّل رحمه الله (روضه المتّقین، ج۳، ص ۲۷۴).

فضیلت شبهای قدر

۱۶- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ صَفْوَانَ ابْنِ یَحْیَی وَ عَلِیِ بْنِ الْحَکَمِ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِینٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ،

عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام ، قَالَ:

الْغُسْلُ فِی لَیَالٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ: فِی تِسْعَ عَشَرَهَ، وَ إِحْدَی وَ عِشْرِینَ، وَ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِینَ. وَ أُصِیبَ أَمِیرُالْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ فِی لَیْلَهِ تِسْعَ عَشَرَهَ، وَ قُبِضَ فِی لَیْلَهِ إِحْدَی وَ عِشْرِینَ -صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ .

قَالَ: وَالْغُسْلُ فِی أَوَّلِ لَیْلَهٍ، وَ هُوَ یُجْزِئُ إِلَی آخِرِهِ . (۱)

ترجمه:

امام محمّد باقر، یا امام جعفر صادق علیهما السلام فرمودند:

غسل در شبهای ماه رمضان، در [شب] نوزدهم و بیست و یکم و بیست و سوّم می باشد . و امیرالمؤمنین صلوات اللّه علیه در شب نوزدهم ضربت خورد ، و در شب بیست و یکم[روحش] قبض شد. درود خدا براو .

و فرمودند: غسل در اوّل شب انجام می شود و تا آخر شب کفایت می کند .

ص:۴۶

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب الغسل فی شهر رمضان، ص۱۵۴، ح۴. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله . (مرآه العقول، ج۱۶، ص۳۷۶) .

۱۷- عِدَّهٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ ابْنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنْ زُرَارَهَ، قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ علیه السلام : التَّقْدِيرُ فِي لَيْلَهِ تِسْعَ عَشَرَهَ، وَالْإِبْرَامُ فِي لَيْلَهِ إِحْدَى وَ عِشْرِينَ، وَالْإِمْضَاءُ فِي لَيْلَهِ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ. (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند: تقدیر(تعیین اندازه امور) در شب نوزدهم است ؛ و منجّز شدن ، در شب بیست ویکم؛ و امضاء در شب بیست و سوّم می باشد .

۱۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَهَ، عَنِ الْفُضَيْلِ وَ زُرَارَهَ وَ مُحَمَّدِ ابْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ حُمْرَانَ، أَنَّهُ سَأَلَ

أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَهٍ مُبَارَكَهٍ» . (۲)قَالَ: نَعَمْ، لَيْلَهُ الْقَدْرِ؛ وَ هِيَ فِي كُلِّ سَنَهٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ. فَلَمْ يُنْزَلِ الْقُرْآنُ إِلاّ فِي لَيْلَهِ الْقَدْرِ، قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجلَّ: «فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ» (۳) قَالَ: يُقَدَّرُ فِي لَيْلَهِ الْقَدْرِ كُلُّ شَيْءٍ يَكُونُ فِي تِلْكَ السَّنَهِ إِلَى مِثْلِهَا مِنْ قَابِلٍ خَيْرٍ، وَشَرٍّ،

۱- ((۱)) - الکافی، ج۴، باب فی لیله القدر، ص۱۵۹، ح۹ . و قال المجلسیّ رحمه الله الحدیث موثّق کالصحیح (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۳۸۸) .

۲- ((۲)) - سوره الدّخان: ۳

۳- ((۳)) - سوره الدّخان: ۴ .

وَطَاعَهٍ، وَ مَعْصِيَهٍ، وَ مَوْلُودٍ، وَ أَجَلٍ، أَوْ رِزْقٍ؛ فَمَا قُدِّرَ فِی تِلْکَ السَّنَهِ (۱) وَ قُضِیَ، فَهُوَ الْمَحْتُومُ؛ وَ لِلّه عَزَّوَجَلَّ فِیهِ الْمَشِیئَهُ. قَالَ: قُلْتُ: «لَیْلَهُ الْقَدْرِ خَیْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ»، (۲) أَیَّ شَیْ ءٍ عَنَی بِذَلِکَ؟

فَقَالَ: الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِیهَا، مِنَ الصَّلاهِ وَالزَّکاه وَ أَنْوَاعِ الْخَیْرِ، خَیْرٌ مِنَ الْعَمَلِ فِی أَلْفِ شَهْرٍ لَیْسَ فِیهَا لَیْلَهُ الْقَدْرِ، وَ لَوْ لا مَا یُضَاعِفُ اللّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لِلْمُؤْمِنِینَ، مَا بَلَغُوا؛ وَلَکِنَّ اللّهُ یُضَاعِفُ لَهُمُ الْحَسَنَاتِ[بِحُبِّنَا]. (۳)

ترجمه:

حمران از امام محمّد باقر علیه السلام در مورد قول خداوند عزّوجلّ: «ما آن قرآن را در شبی مبارک نازل کردیم» سؤال کرد .

امام فرمودند: بلی شب قدر، [منظور] است؛ و آن شب در هر سال، در دهه آخر ماه رمضان قرار دارد؛ و قرآن نازل نشده است مگر در شب قدر؛ خداوند عزّوجلّ فرموده است:

«در آن [شب]، هر [گونه] کاری [به نحوی] استوار فیصله می یابد» فرمودند:

در شب قدر، هر چیزی که در این سال تا شب قدر سال دیگر اتفاق خواهد افتاد، مقدّر می شود؛ [اعمّ از] خیر و شرّ

۱- ((۱)) - کذا فی الکافی ؛ و فی من لا یحضره الفقیه ج۲ ، ص۱۰۱، ح۱۰: «اللّیله» بدل«السّنه» .
۲- ((۲)) - سوره القدر: ۳ .
۳- ((۳)) - الکافی، ج۴، باب فی لیله القدر، ص۱۵۷، ح۶. والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۳۸۵) .

و طاعت و گناه، و تولد و مرگ، یا روزی . پس آنچه درآن [شب برای آن] سال مقدّر می شود و امضاء می گردد، حتمی است و در عین حال خواست، خواست خدای عزّوجلّ است .

حمران می گوید عرض کردم: [خداوند متعال] از «شب قدر از هزار ماه بهتراست» چه چیزی را اراده کرده است؟

امام فرمودند: عمل صالح در آن شب، از نماز و زکات و انواع خیر، بهتر است از عمل در هزار ماه که شب قدر در آنها نباشد . و اگر نبود اینکه خداوند تبارک و تعالی برای مؤمنین [اعمالشان را] افزون می کند، به این مقدار [از اجر و ثواب]نمی رسیدند، و لیکن خداوند متعال برای مؤمنان حسناتشان را[به جهت محبّت ما]افزون می کند .

۱۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِیِّ ابْنِ الْحَكَمِ، عَنْ سَیْفِ بْنِ عَمِیرَةَ، عَنْ حَسَّانِ ابْنِ مِهْرَانَ، عَنْ أَبِی عَبْدِاللّهِ علیه السلام ، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ لَیْلَةِ الْقَدْرِ. فَقَالَ:

الْتَمِسْهَا[فِی] لَیْلَةِ إِحْدَی وَ عِشْرِینَ، أَوْ لَیْلَةِ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِینَ. (۱)

ترجمه:

حسّان بن مهران می گوید از امام صادق علیه السلام در باره شب قدر سؤال کردم . فرمود:

جستجو کن آنرا در شب بیست و یکم یا شب بیست و سوّم (۲).

ص:۴۹

۱- (۱)) - الکافی، ج۴ باب فی لیله القدر، ص۱۵۶، ح۱. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۳۸۰)

۲- (۲)) - شیخ طوسی قدس سره درتهذیب ج۳، ح باب الدّعاء فی العشر الأواخر ص۱۰۲ روایت کرده است که مکرر می گویی در شب بیست وسوّم از ماه رمضان این دعارا در حال سجود، قیام و قعود و هر حالتی که هستی و در تمام ماه و هر هنگام که بتوانی و هر وقتی که در زندگیت بیاد آوردی . بگو بعد از ستایش خدای تعالی و صلوات بر پیامبر اللّهُمَّ كُنْ لِوَلِیِّكَ فلان بن فلان [الْحُجَّهِ بْنِ الْحَسَنِ صَلَوَاتُكَ عَلَیْهِ وَ عَلَی آبَائِهِ]فِی هَذِهِ السَّاعَهِ، وَ فِی كُلِّ سَاعَهٍ وَلِیّاً وَ حَافِظاً وَ قَائِداً وَ نَاصِراً وَ دَلِیلاً وَ عَیْناً حَتَّی تُسْكِنَهُ أَرْضَكَ طَوْعاً وَ تُمَكِّنَهُ (تُمَتِّعَهُ ن خ) فِیهَا طَوِیلاً. در کافی نیز همین روایت درج۴ ص ۱۶۲ بااندکی تفاوت در عبارت نقل شده است .

اعتکاف دهه آخر رمضان

۲۰- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیی، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّد، عَنْ عُثْمانَ بْنِ عیسی، عَنْ سَماعَه، عَنْ أَبی بَصیرٍ، قالَ:

قالَ أَبُو عَبْدِاللّهِ علیه السلام :

کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله و سلم إِذا دَخَلَ الْعَشْرُ الْأَواخرُ، شَدَّ الْمِئْزَرَ، وَ اجْتَنَبَ النِّساءَ، وَ أَحْیَی اللَّیْلَ، وَ تَفَرَّغَ لِلْعِبادَهِ . (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند: هنگامی که دهۀ آخر[ماه

ص:۵۰

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب ما یزاد من الصلاه فی شهر رمضان، ص ۱۵۵ ح۳ . قال المجلسیّ رحمه الله الحدیث موثّق (مرآه العقول، ج۱۶، ص۳۷۸) .

رمضان]فرا می رسید، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کمربند را محکم می بست و از زنها کناره می گرفت ، و شب زنده داری می کرد و فقط به عبادت می پرداخت .

۲۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنِ الْحَلَبِيِّ

عَنْ أَبِي عَبْدِاللّٰه علیه السلام قَالَ:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صلی الله علیه و آله و سلم إِذَا كَانَ الْعَشْرُ الْأَوَاخِرُ، اعْتَكَفَ فِي الْمَسْجِدِ، وَ ضُرِبَتْ لَهُ قُبَّةٌ مِنْ شَعْرٍ، وَشَمَّرَ الْمِئْزَرَ، وَ طَوَى فِرَاشَهُ.

وَ قَالَ بَعْضُهُمْ: وَاعْتَزَلَ النِّسَاءَ.

فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللّٰهِ علیه السلام : أَمَّا اعْتِزَالُ النِّسَاءِ، فَلَا . (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

هنگامی که دهه آخر [ماه رمضان] فرا می رسید رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مسجد معتکف می شدند و خیمه ای مویین برای حضرت برپا می شد و کمربند را محکم می بستند و رختخواب را جمع می کردند .

بعضی از[حاضران]گفتند: و از زنها کناره می گرفتند.

امام صادق علیه السلام فرمودند: اما کناره گیری از زنها نبوده است. (۲)

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب الاعتکاف، ص ۱۷۵، ح۱ . و هذا الحدیث حسن علی ما قاله المجلسی رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۴۲۶)

۲- (۲)) - یعنی صحبت کردن با زنها و امثال آن در اعتکاف ممنوع نمی باشد، و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بطور مطلق از زنان کناره گیری نمی کردند . مراجعه کنید به مراه العقول، ج۶، ص۴۲۶ .

۲۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنِ الْحَلَبِيِّ

عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ علیه السلام ، قَالَ:

كَانَتْ بَدْرٌ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، فَلَمْ يَعْتَكِفْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم فَلَمَّا أَنْ كَانَ مِنْ قَابِلٍ، اعْتَكَفَ عِشْرِينَ؛ عَشْراً لِعَامِهِ، وَعَشْراً قَضَاءً لِمَا فَاتَهُ . (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

جنگ بدر در ماه رمضان واقع شد [به همین جهت آن سال] رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم معتکف نشدند چون [ماه رمضان] سال دیگر فرا رسید، حضرت بیست روز معتکف شدند: ده روز برای آن سال، و ده روز قضای آنچه [در سال گذشته] فوت شده بود.

ص:۵۲

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب الاعتکاف، ص ۱۷۵، ح۲. والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۴۲۶) .

آداب افطاری و سحری

۲۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى، عَنْ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِاللّهِ عليه السلام ، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ السُّحُورِ لِمَنْ أَرَادَ الصَّوْمَ: أَوَاجِبٌ هُوَ عَلَيْهِ؟

فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِأَنْ لَايَتَسَحَّرَ إِنْ شَاءَ، وَ أَمَّا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، فَإِنَّهُ أَفْضَلُ أَنْ يَتَسَحَّرَ؛ نُحِبُّ أَنْ لَا يَتْرُكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ . (۱)

ترجمه:

ابو بصیر می گوید: از امام صادق علیه السلام درباره خوردن سحری برای کسی که تصمیم روزه گرفتن دارد، سؤال کردم، که آیا بر چنین شخصی خوردن سحری واجب است؟

فرمودند: اگر خواست سحری نخورد اشکال ندارد، و امّا در ماه رمضان بهتر این است که سحری بخورد؛ ما دوست داریم که سحری را در ماه رمضان ترک نکند.

ص:۵۳

۱- ((۱)) - الکافی، ج۴، باب أنّه یستحبّ السُّحور، ص۹۴، ح۱. والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۲۵۹) .

۲۴- أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی، عَنْ غِیَاثِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ،

عَنْ جَعْفَرٍ علیه السلام ، عَنْ أَبِیهِ علیه السلام : أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ یَسْتَحِبُّ أَنْ یُفْطِرَ عَلَی اللَّبَنِ . (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام از پدرش -امام باقر علیه السلام -روایت می کند که: امیر المؤمنین علیه السلام دوست می داشت با شیر افطار کند .

۲۵- عَلِیُّ بْنُ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ أَبِی نَجْرَانَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی، عَنْ حَرِیزٍ، عَنْ زُرَارَةَ، وَ فُضَیْلٍ،

عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام :

فِی رَمَضَانَ تُصَلِّی ثُمَّ تُفْطِرُ؛ إِلاَّ أَنْ تَکُونَ مَعَ قَوْمٍ یَنْتَظِرُونَ الْإِفْطَارَ، فَإِنْ کُنْتَ مَعَهُمْ فَلاَ تُخَالِفْ عَلَیْهِمْ وَ أَفْطِرْ ثُمَّ صَلِ ؛ وَ إِلاَّ فَابْدَأْ بِالصَّلاهِ .

قُلْتُ: وَلِمَ ذٰلِکَ؟

قَالَ: لِأَنَّهُ قَدْ حَضَرَکَ فَرْضَانِ: الْإِفْطَارُ، وَالصَّلاةُ؛

فَابْدَأْ بِأَفْضَلِهِمَا، وَ أَفْضَلُهُمَا الصَّلاةُ.

ص:۵۴

۱- (۱)) - تهذیب الأحکام، ج۴، باب فضل السّحور و ما یستحبّ أن یکون علیه الإفطار، ص ۱۹۹، ح۱۰. والحدیث موثّق علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (ملاذ الأخیار، ج۶، ص۵۲۶) .

ثُمَّ قَالَ: تُصَلِّي وَ أَنْتَ صَائِمٌ، فَتُكْتَبُ صَلاَتُكَ تِلْكَ، فَتَخْتِمَ بِالصَّوْمِ أَحَبُّ إِلَيَّ . (۱)

ترجمه:

امام محمّد باقر علیه السلام فرمودند:

در ماه رمضان نماز می خوانی و سپس افطار می کنی، مگر اینکه با عده ای باشی که منتظر افطار [تو] هستند . پس اگر همراه آنها بودی با آنها مخالفت نکن و افطار کن سپس نماز را بجای آور و الّا به نماز آغاز کن.

راوی سؤال کرد برای چه؟

امام فرمودند: برای اینکه دو تکلیف به تو روی آورده است افطار و نماز، پس به بهترین آن دو شروع کن و بهترینشان نماز است.

سپس فرمودند: نماز می خوانی در حالی که روزه هستی پس این نماز تو [در حال روزه]نوشته می شود . پس اینکه با روزه ختم کنی (نماز را بر افطار مقدّم بداری) نزد من محبوب تر است.

۱- (۱)) - تهذیب الأحکام، ج۴، باب فضل السُّحور و ما یستحبّ أن یکون علیه الإفطار، ص۱۹۸، ح۶ . والحدیث موثّق علی ما قاله المجلسیّ: رحمه الله (ملاذ الأخیار، ج۶، ص۵۲۵) .

۲۶- عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ، عَنْ أَبِیهِ، عَنْ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنِ الْحَلَبِیِّ،

عَنْ أَبِی عَبْدِاللَّهِ علیه السلام ، قَالَ: سُئِلَ عَنِ الْإِفْطَارِ قَبْلَ الصَّلَاهِ أَوْ بَعْدَهَا؟

قَالَ: إِنْ کَانَ مَعَهُ قَوْمٌ یَخْشَی أَنْ یَحْبِسَهُمْ عَنْ عَشَائِهِمْ، فَلْیُفْطِرْ مَعَهُمْ؛ وَ إِنْ کَانَ غَیْرُ ذٰلِکَ فَلْیُصَلِ ّوَلْیُفْطِرْ . (۱)

ترجمه:

از امام صادق علیه السلام درباره افطار سؤال شد که قبل از نماز- مغرب -است یا بعد از نماز؟

فرمود: اگر گروهی با او هستند که می ترسد آنها را از غذایشان باز دارد پس با ایشان افطار نماید، و اگر جز این است پس نماز بخواند و افطار کند .

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب وقت الافطار، ص۱۰۱، ح۳. قال المجلسیّ رحمه الله : الحدیث حسن، ومضمونه مشهور بین الأصحاب علی الاستحباب (مرآه العقول، ج۱۶، ص۲۷) .

۲۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ رَجُلٍ،

عَنْ أَبِي عَبْدِاللّهِ عليه السلام ، قَالَ:

إِذَا أَفْطَرَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَاءِ الْفَاتِرِ، نَقَّى كَبِدَهُ، (۱) وَ غَسَلَ

الذُّنُوبَ مِنَ الْقَلْبِ، وَ قَوَّى الْبَصَرَ وَالْحَدَقَ. (۲)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

وقتی شخصی با آب جوشیده ای که قدری سرد شده افطار کرد، این آب، کبد او را پاکیزه می کند گناهان را از دل او می زداید، و چشم و سیاهی چشم او را قویّ می کند.

ص:۵۷

۱- (۱)) - الکَبِد والکِبْد: اللّحمه السوداء فی البطن، و ربما سمّی الجوف بکماله کبداً. راجع لسان العرب، ج۳، ص۳۷۴ و ص۳۷۵ -کبد .

۲- (۲)) - الکافی، ج۴، باب ما یستحبّ ان یفطر علیه، ص۱۵۲، ح۲ . قال المجلسیّ رحمه الله : الحدیث حسن و یدلّ علی استحباب الإفطار بالماء الفاتر، أی الحارّ الذّی سکن حرّه (مرآه العقول، ج۱۶، ص۳۷۳) .

احکام

۲۸- عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، جَمِیعاً عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنِ الْحَلَبِیِّ،

عَنْ أَبِی عَبْدِاللَّهِ علیه السلام ، قَالَ: إِنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْأَهِلَّهِ.

فَقَالَ: هِیَ أَهِلَّهُ الشُّهُورِ؛ فَإِذَا رَأَیْتَ الْهِلَالَ فَصُمْ، وَ إِذَا رَأَیْتَهُ فَأَفْطِر. (۱)

ترجمه:

از امام صادق علیه السلام در مورد أهلّه [که در قرآن آمده است] (۲) سؤال شد: فرمودند: منظور هلال ماهها است پس وقتی هلال ماه رمضان را دیدی روزه بگیر، و چون هلال ماه شوّال را دیدی افطار کن.

ص:۵۸

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب الْأهلّه والشّهاده علیها، ص۷۶، ح۱ والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ: رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۲۲۸).

۲- (۲)) - سوره بقره: ۱۸۹.

۲۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنِ الْحَلَبِيِّ،

عنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ علیه السلام : أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ نَسِيَ، فَأَكَلَ وَشَرِبَ ثُمَّ ذَكَرَ ؟

قَالَ: لَا يُفْطِرْ،إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ رَزَقَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ . (۱)

ترجمه:

از امام صادق علیه السلام سؤال شد درباره شخصی که از روی فراموشی خورده و آشامیده و سپس یادش آمده [که روزه بوده است] فرمودند: روزه را افطار نمی کند، آن چیزی بوده که خدا روزیش کرده است پس باید روزه اش را تمام کند .

۳۰ - أَبُوعَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِالْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى، عَنْ عِيصِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ مُسَافِراً، أَفْطَرَ .

وَ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم خَرَجَ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَ مَعَهُ النَّاسُ وَ فِيهِمُ الْمُشَاةُ؛ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى كُرَاعِ الغَمِيمِ، دَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فِيمَا بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، فَشَرِبَ وَ أَفْطَرَ ثُمَّ أَفْطَرَ النَّاسُ مَعَهُ، وَ ثَمَّ أُنَاسٌ عَلَى صَوْمِهِمْ، فَسَمَّاهُمُ

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب من أکل أو شرب ناسیاً فی شهر رمضان، ص۱۰۱، ح۱ . والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۲۷۱) .

الْعُصَاةَ؛ وَ إِنَّمَا يُؤْخَذُ بِآخِرِأَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم (۱).

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند: اگر شخصی در ماه رمضان مسافرت برود، افطار کند .

و فرمودند: همانا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از مدینه به سوی مکّه در ماه رمضان حرکت کردند و مردم همراه آن حضرت بودند و در میانشان پیادگان بودند . وقتی حضرتش به محلّ «کُراع الغَمیم» (۲) رسید بین نماز ظهر و عصر ظرف آبی خواستند و از آن نوشیدند و افطار کردند سپس مردم به پیروی از آن حضرت افطار کردند .

و بودند کسانیکه بر روزه خود باقی ماندند پس رسول خدا آنها را گناهکار خواندند . و همانا از آخرین روش و دستور رسول اللّه صلی الله علیه و آله و سلم تبعیّت می شود .

۳۱- عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ، عَنْ أَبِیهِ، عَن ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَیْنَةَ،

قَالَ: کَتَبْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِاللَّهِ علیه السلام ، أَسْأَلُهُ مَا حَدُّالْمَرَضِ الَّذِی یُفْطِرُ فِیهِ صَاحِبُهُ، وَالْمَرَضِ الَّذی یَدَعُ صَاحِبُهُ الصَّلاةَ قَائِماً؟

ص:۶۰

۱- ((۱)) - الکافی، ج۴، باب کراهیه الصّوم فی السّفر، ص۱۲۷، ح۵ . والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص ۳۲۸، ح۵) .
۲- ((۲)) - محلی است بین مکّه و مدینه (نهایه ابن اثیر، ج۴، ص۱۶۵).

قالَ: «بَلِ الْإِنْسانُ عَلى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ» (۱) وَ قالَ: ذاكَ إِلَيْهِ؛ هُوَ أَعْلَمُ بِنَفْسِهِ . (۲)

ترجمه:

ابن اذینه می گوید: به امام صادق علیه السلام نامه نوشتم و اندازه مرضی را که موجب می شود انسان روزه را بخورد و یا نماز در حال قیام را ترک کند سؤال کردم .

حضرت این آیه را تلاوت فرمودند: «بل الانسان علی نفسه بصیره»یعنی بلکه انسان خودش از وضع خود آگاه است، و فرمود این مربوط به خود اوست انسان خودش به نفسش آگاه تراست .

۳۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْراهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَمّادٍ، عَنِ الْحَلَبِيِّ،

قالَ: سَأَلْتُ أَبا عَبْدِاللّهِ علیه السلام عَنِ الرَّجُلِ عَلَيْهِ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ طائِفَةٌ، أَيَتَطَوَّعُ ؟

فَقالَ: لا؛ حَتّى يَقْضِيَ ما عَلَيْهِ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ . (۳)

۱- ((۱)) - سوره القیامه: ۱۴.

۲- ((۲)) - الکافی، ج۴، باب حدّ المرض الّذی یجوز للرّجل أن یُفطر فیه، ص ۱۱۸، ح۲ . والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۳۰۷ .)

۳- ((۳)) - الکافی، ج۴، باب الرّجل یتطوّع بالصّیام و علیه من قضاء شهر رمضان، ص ۱۲۳، ح۲. والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ: رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۳۱۸).

ترجمه:

از امام صادق علیه السلام سؤال کردم مردی روزه از ماه رمضان به عهده دارد آیا می تواند روزه مستحبّی بگیرد؟

فرمود: نه تا اینکه آنچه از ماه رمضان به عهده دارد قضاکند.

۳۳- رَوَی جَمیلُ بْنُ دَرّاجٍ

عَنْهُ (أَبی عَبْداللّهِ علیه السلام)، أنَّه قَالَ:

مَنْ دَخَلَ عَلَی أَخِیهِ وَ هُوَ صَائِمٌ، فَأَفْطَرَ عِنْدَهُ وَ لَمْ یُعْلِمْهُ بِوْمِهِ فَیَمُنَّ عَلَیْه، کَتَبَ اللّهُ لَهُ صَوْمَ سَنَهٍ . (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

کسی که بر برادر مسلمانش وارد شود در حالیکه روزه [مستحبّی] گرفته و در پیش او [به دعوت او]افطارکند . بدون آنکه او را از روزه خود آگاه کند و یا بر او منّت گذارد، خداوند روزه یک سال را برای او می نویسد .

۳۴- أَبُو عَلِیّ ٍ الْأَشْعَرِیُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی، عَنْ عِیْصِ بْنِ الْقَاسِمِ، قَالَ:

ص:۶۲

۱- (۱)) - من لایحضره الفقیه، ج۲، باب صوم السنّه، ص۵۱، ح۱۴. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ الأوّل رحمه الله (روضه المتّقین، ج۳، ص۲۴۳) .

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللّهِ علیه السلام عَنْ قَوْمٍ أَسْلَمُوا فی شَهْرِ رَمَضَانَ، وَ قَدْ مَضَی مِنْهُ أَیَّامٌ؛ هَلْ عَلَیْهِمْ أَنْ یَصُومُوا مَا مَضَی مِنْهُ، أَوْ یَوْمَهُمُ الَّذِی أَسْلَمُوا فِیهِ؟

فَقَالَ: لَیْسَ عَلَیْهِمْ قَضَاءٌ، وَ لَا یَوْمُهُمُ الَّذِی أَسْلَمُوا فِیهِ، إِلَّا أَنْ یَکُونُوا أَسْلَمُوا قَبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ. (۱)

ترجمه:

عیص بن قاسم می گوید از امام صادق علیه السلام سؤال کردم گروهی در ماه رمضان مسلمان شده اند در حالیکه چند روز از ماه رمضان گذشته است آیا بر ایشان واجب است که قضا کنند روزه روزهایی را که گذشته است و یا روزی را که در آن مسلمان شده اند؟

فرمودند: بر ایشان واجب نیست قضای روزهای گذشته و همچنین روزه آن روزی که در آن اسلام را پذیرفته اند مگر اینکه قبل از طلوع فجر مسلمان شده باشند .

۳۵- عَلِیٌّ، عَنْ أَبِیهِ، عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنِ الْحَلَبِیِّ ،

عَنْ أَبِی عَبْدِاللّهِ عَنْ أَبِیهِ(ع)، قَالَ:

إِنَّا نَأْمُرُ صِبْیَانَنَا بِالصَّلَاهِ إِذَا کَانُوا بَنِی خَمْسِ سِنِینَ؛ فَمُرُوا صِبْیَانَکُمْ بِالصَّلَاهِ إِذَا کَانُوا بَنِی سَبْعِ سِنِینَ. وَنَحْنُ نَأْمُرُ صِبْیَانَنَا

ص:۶۳

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب من أسلم فی شهر رمضان، ص۱۲۵، ح۳ . والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۳۲۴) .

بِالصَّوْمِ إِذَا كَانُوا بَنِي سَبْعِ سِنِينَ بِمَا أَطَاقُوا مِنْ صِيَامِ الْيَوْمِ؛ إِنْ كَانَ إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ أَوْ أَقَلَّ، فَإِذَا غَلَبَهُمُ الْعَطَشُ وَالْغَرَثُ أَفْطَرُوا؛ حَتَّى يَتَعَوَّدُوا الصَّوْمَ وَ يُطِيقُوهُ. فَمُرُوا صِبْيَانَكُمْ إِذَا كَانُوا بَنِي تِسْعِ سِنِينَ بِالصَّوْمِ، مَا اسْتَطَاعُوا مِنْ صِيَامِ الْيَوْمِ، فَإِذَا غَلَبَهُمُ الْعَطَشُ أَفْطَرُوا. (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

ما پسران کودک خود را وقتی پنج ساله شدند به نماز امر می کنیم پس شما پسران کودک خود را هنگامیکه هفت ساله شدند به نماز خواندن دستور دهید .

و ما پسرانمان را هنگامی که هفت ساله شدند به روزه گرفتن امر می کنیم به هر اندازه ای که از روز بتوانند روزه بگیرند؛ اگر شد تانصف روز یابیشتر یاکمتر، پس وقتی تشنگی و گرسنگی بر ایشان غلبه کرد افطار می کنند؛ تا اینکه به روزه گرفتن عادت نمایند .

پس شما پسرانتان را در نه سالگی تمرین روزه دهید به هر اندازه ای که از روز بتوانند روزه بگیرند و هنگامی که تشنگی بر ایشان غلبه کرد افطار کنند .

ص:۶۴

۱- (۱)) - الکافی، ج۳، باب صلاه الصّبیان و متی یؤخدون بها، ص۴۹، ح۱ . والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۵، ص۳۳۱) .

فطره

۳۶- رَوَی حَمّادُ بْنُ عِیسی، عَنْ حَرِیزٍ، عَنْ أَبِی بَصِیرٍ وَ زُرارَه، قالا:

قالَ أَبُو عَبْدِاللّهِ علیه السلام : إنَّ مِنْ تَمامِ الصَّوْمِ إعْطاءَ الزَّکاهِ- یَعْنِی الْفِطْرَهَ -کَما أَنَّ الصَّلاهَ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله و سلم مِنْ تَمامِ الصَّلاهِ، لِأَنَّهُ مَنْ صامَ وَ لَمْ یُؤَدِّ الزَّکاهَ فَلا صَوْمَ لَهُ إذا تَرَکَها مُتَعَمِّداً، وَلا صَلاهَ لَهُ إذا تَرَکَ الصَّلاهَ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله و سلم ؛ إنَّ اللّهَ عَزَّوَجَلَّ قَدْ بَدَأَ بِها قَبْلَ الصَّلاهِ : قالَ «قَدْ افْلَحَ مَنْ تَزَکّی وَذَکَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلّی». (۱)، (۲)ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

همانا تمامیّت و تکمیل روزه با اعطای زکات -یعنی زکات فطره- است چنانکه درود و صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم مکمّل نماز است، زیرا کسیکه روزه بگیرد و عمداً زکات فطره را ادا نکند پس روزه[کامل]نگرفته است و کسیکه

ص:۶۵

۱- (۱)) - سوره الأعلی: ۱۴ و ۱۵.

۲- (۲)) - من لایحضره الفقیه، ج۲، باب الفطره، ص۱۱۹، ح۲۵. والحدیث صحیح علی ما قاله المجلسیّ الأوّل رحمه الله (روضه المتّقین، ج۳، ص۴۹۵) .

[درنماز] درود بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نفرستد نماز [صحیح] برای او نیست .

همانـا خداونـد متعال مسأله زکات را قبل از نماز بیان نموده و چنین فرموده است: «قـد أفلـح من تزکّی و ذکر اسم ربّه فصلّی»: (همانا رستگار شد کسی که زکات داد و یاد کرد نام پروردگارش را پس نماز خواند) .

۳۷- أَبُو عَلِيٍ ٱلْأَشْعَرِي، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنْ مُعَتِّبٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ علیه السلام ، قَالَ: قَالَ:

اذْهَبْ فَأَعْطِ عَنْ عِيَالِنَا الْفِطْرَةَ؛ وَ أَعْطِ عَنِ الرَّقِيقِ، وَاجْمَعْهُمْ وَلاَ تَدَعْ مِنْهُمْ أَحَداً؛ فَإِنَّكَ إِنْ تَرَكْتَ مِنْهُمْ إِنْسَاناً تَخَوَّفْتُ عَلَيْهِ الْفَوْتَ، قُلْتُ: وَ مَا الْفَوْتُ؟

قَالَ: الْمُوتُ . (۱)

ترجمه:

مُعَتِّب می گوید: امام صادق علیه السـلام فرمودند: برو و فطره اهل خانه ما و فطره بردگان را پرداخت کن، همه را در نظر بگیر و هیـچ کس را وا مگـذار، زیرا اگر یکی از آنهـا را ترک کنی و فطره او را پرداخت ننمایی، من از فوت او واهمه دارم. عرض کردم منظور از فوت چیست؟ فرمودند: مرگ.

ص:۶۶

۱- (۱)) - الکـافی، ج۴، بـاب الفطره، ص۱۷۴، ح۲۱. والحـدیث موثّق علی مـا قـاله المجلسـیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۴۲۴) .

٣٨- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ

أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام ، قَالَ: اطْعَمْ يَوْمَ الْفِطْرِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ إِلَى الْمُصَلَّى . (۱)

ترجمه:

امام صادق عليه السلام فرمودند: روز [عيد] فطر قبل از رفتن به مصلّى طعام بخور.

٣٩- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ وَ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ، قَالَ: سَأَلْتُ

أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنِ الْفِطْرَهِ؟

فَقَالَ: عَلَى الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ، وَالْحُرِّ وَالْعَبْدِ؛ عَنْ كُلِّ إِنْسَانٍ صَاعٌ مِنْ حِنْطَهٍ، أَوْصَاعٌ مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعٌ مِنْ زَبِيبٍ . (۲)

ترجمه:

صفوان جمّال مى گويد از امام صادق عليه السلام درباره فطره سؤال كردم .

فرمودند: بر كوچك و بزرگ، آزاد و بنده، از هر

ص:۶۷

۱- ((۱)) - الكافى، ج۴، باب يوم الفطر، ص۱۶۸، ح۱ . والحديث حسن على ما قاله المجلسىّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۴۰۸) .

۲- ((۲)) - الكافى، ج۴، باب الفطره، ص۱۷۱، ح۲ . والحديث صحيح على ما قاله المجلسىّ: رحمه الله (مرآه العقول، ج ۱۶، ص ۴۱۴) .

انسانی یک صاع (۱) گندم یا یک صاع خرما یا یک صاع کشمش است.

۴۰- عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ، جَمِیعاً عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَکَمِ، عَنْ أَبِی عَبْدِاللّهِ علیه السلام ، قَالَ: التَّمْرُ فِی الْفِطْرَهِ أَفْضَلُ مِنْ غَیْرِهِ، لِأَنَّهُ أَسْرَعُ مَنْفَعَهً، وَ ذٰلِکَ أَنَّهُ إِذَا وَقَعَ فِی یَدِ صَاحِبِهِ أَکَلَ مِنْهُ .

قَالَ: وَ قَالَ: نَزَلَتِ الزَّکَاهُ وَ لَیْسَ لِلنَّاسِ أَمْوَالٌ، وَ إِنَّمَا کَانَتْ الْفِطْرَهُ . (۲)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند: خرما در زکات فطره از چیزهای دیگر بهتر است زیرا سود آن سریعتر است برای اینکه وقتی در دست صاحب و مستحقّش قرار گرفت از آن خرما می خورد . راوی گفت آن حضرت فرمودند: حکم زکات هنگامی نازل شد که برای مردم مالی [که زکات بدان تعلق گیرد]نبود، بلکه تنها زکات فطره بود .

۱- (۱)) صاع تقریباً سه کیلواست .(توضیح المسائل امام خمینی۱ ص۲۱۷ شماره ۱۹۹۱)

۲- (۲)) - الکافی، ج۴، باب الفطره، ص۱۷۱، ح۳. والحدیث حسن کالصّحیح علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۴۱۵) .

ادعیه

دعا در ماه رمضان

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ،

عَنِ [الْ]عَبْدِ[ال]صَّالِحِ علیه السلام قَالَ: ادْعُ بِهَذَا الدُّعَاءِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، مُسْتَقْبَلَ دُخُولِ السَّنَهِ؛ وَ ذَكَرَ أَنَّهُ مَنْ دَعَا بِهِ مُحْتَسِباً مُخْلِصاً، لَمْ تُصِبْهُ فِي تِلْكَ السَّنَهِ فِتْنَهٌ وَ لَا آفَهٌ يُضَرُّ بِهَا دِينُهُ وَ بَدَنُهُ، وَ وَقَاهُ اللَّهُ عَزَّ ذِكْرُهُ شَرَّ مَا يَأْتِي بِهِ تِلْكَ السَّنَهَ:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي دَانَ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ، وَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ،

ترجمه:

امام موسی کاظم علیه السلام فرمودند: این دعا را در ماه رمضان - در آغاز ورود سال -بخوان؛ و فرمود: هرکس آن را برای رضای خدا و با اخلاص بخواند، در آن سال فتنه و آفتی که دین و بدنش با آن زیان بیند به او نرسد، و خدا که یادش عزیز است او را از شرّ حوادث آن سال نگهدارد:

بارالها! از تو درخواست می کنم به آن اسمی که هرچیز فرمانبراوست، وبه آن رحمتی که همه چیز را فراگیراست،

ص:۶۹

وَ بِعِزَّتِکَ الَّتِی قَهَرْتَ بِهَا کُلَّ شَیْ ءٍ، وَ بِعَظَمَتِکَ الَّتِی تَوَاضَعَ لَهَا کُلُّ شَیْ ءٍ، وَ بِقُوَّتِکَ الَّتِی خَضَعَ لَهَا کُلُّ شَیْ ءٍ، وَ بِجَبَرُوتِکَ الَّتِی غَلَبَتْ کُلَّ شَیْ ءٍ، وَ بِعِلْمِکَ الَّذِی أَحَاطَ بِکُلِّ شَیْ ءٍ؛ یَانُورُ یَا قُدُّوسُ، یَا أَوَّلُ قَبْلَ کُلِّ شَیْ ءٍ، وَ یَا بَاقِی بَعْدَ کُلِّ شَیْ ءٍ، یَا اللّهُ یَا رَحْمٰنُ [یَا اللّه]صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتِی تُغَیِّرُ النِّعَمَ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتِی تُنْزِلُ النِّقَمَ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتِی تَقْطَعُ الرَّجَاءَ،

و به آن عزّتی که با آن به هر چیز قاهری، و به آن عظمتی که هر چیز برای آن فروتن است و به آن نیرویی که هر چیز برای آن رام است، و به آن جبروتی که به هر چیز غالب است، و به آن علمی که به هر چیز محیط است، ای نور! ای قدّوس! ای اوّل که پیش از هر چیزی! و ای باقی که پس از هر چیزی! ای اللّه! ای رحمان! [ای اللّه] بر محمّد و آل محمّد درود فرست و آن گناهانی را که نعمت ها را تغییر دهد بر من ببخشای، و آن گناهانی را که کیفرها را فرود آرد بر من ببخشای، و آن گناهانی را که امیّد را قطع کند بر من ببخشای،

ص:۷۰

وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتی تُدیلُ الْاَعْداءَ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتی تَرُدُّ الدُّعاءَ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتی یُسْتَحَقُّ بِها نُزُولُ الْبَلاءِ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتی تَحْبِسُ غَیْثَ السَّماءِ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتی تَکْشِفُ الْغِطاءَ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتی تُعَجِّلُ الْفَناءَ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتی تُورِثُ النَّدَمَ، وَاغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتی تَهْتِکُ الْعِصَمَ، وَأَلْبِسْنی دِرْعَکَ الْحَصینَةَ الَّتی لا تُرامُ، وَ عافِنی مِنْ شَرِّ ما أُحاذِرُ بِاللَّیْلِ وَالنَّهارِ فی مُسْتَقْبَلِ سَنَتی هذِهِ.

و آن گناهانی را که دشمنان را غالب کند بر من ببخشای، و آن گناهانی را که دعاها را ردّ کند بر من ببخشای و آن گناهانی را که با آن نزول بلا سزد بر من ببخشای، و آن گناهانی را که باران آسمان را باز دارد بر من ببخشای، و آن گناهانی را که پرده ها را کنار زند بر من ببخشای، و آن گناهانی را که شتاب مرگ آرد بر من ببخشای، و آن گناهانی را که پشیمانی آورد بر من ببخشای، و آن گناهانی را که پرده های پاکدامنی دَرَد بر من ببخشای، و بر من بپوشان آن زِرِه محکمی را که آسیب نبیند، و مرا در این سال نو از شرّ هر آنچه در شب و روزم بیم دارم عافیت بخش.

ص:۷۱

اللّهُمَّ رَبَّ السَّماواتِ السَّبْعِ، وَالْأَرَضينَ السَّبْعِ، وَ ما فيهِنَّ وَ ما بَيْنَهُنَّ وَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظيمِ، وَ رَبَّ السَّبْعِ الْمَثاني وَالْقُرْآنِ الْعَظيمِ، وَ رَبَّ إِسْرافيلَ وَ ميكائيلَ وَ جَبْرَئيلَ، وَ رَبّ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله و سلم وَ أَهْلِ بَيْتِهِ سَيِّدِ الْمُرْسَلينَ وَ خاتَمِ النَّبيّينَ؛ أَسْأَلُكَ بِكَ وَ بِما سَمَّيْتُ يا عَظيمُ، أَنْتَ الَّذي تَمُنُّ بِالْعَظيمِ، وَ تَدْفَعُ كُلَّ مَحْذُورٍ، وَ تُعْطي كُلَّ جَزيلٍ، وَ تُضاعِفُ مِنَ الْحَسَناتِ بِالْقَليلِ وَ الْكَثيرِ، وَ تَفْعَلُ ما تَشاءُ يا قَديرُ، يا اللّهُ يا رَحْمنُ يا رَحيمُ صَلِّ عَلى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ،

بارالها! ای پروردگار هفت آسمان، و هفت زمین و آنچه درآنها، و آنچه میان آنهاست! و ای پروردگار عرش عظیم! و ای پروردگار السّبع المثانی (سوره حمد) و همهٔ قرآن بزرگ! و ای پروردگار اسرافیل و میکائیل و جبرئیل! و ای پروردگار محمّد و خاندانش که سرور رسولان و خاتم پیامبران است! تو را به تو و به همه آنچه نام بردم سوگند می دهم ای بزرگ! تویی که با [بخشش های] بزرگ (برما) منت می نهی، و هر بیمی را(ازما) می رانی، و هر نعمت بزرگی را(برما) عطا می کنی، و حسنات را با کم و زیاد دو چندان می کنی، و هر آنچه بخواهی انجام می دهی ای توانا ! ای اللّه! ای رحمان! ای رحیم! بر محمّد و خاندانش درود فرست،

ص:۷۲

وَأَلْبِسْنِی فِی مُسْتَقْبِلِ هٰذِهِ السَّنَهِ سِتْرَکَ، وَ نَضِّرْ وَجْهِی بِنُورِکَ وَ أَحِبَّنِی بِمَحَبَّتِکَ، وَ بَلِّغْنِی رِضْوانَکَ وَ شَرِیفَ کَرامَتِکَ، وَ جَزِیلَ عَطائِکَ مِنْ خَیْرِ ما عِنْدَکَ، وَ مِنْ خَیْرِ ما أَنْتَ مُعْطٍ أَحَداً مِنْ خَلْقِکَ، وَ أَلْبِسْنِی مَعَ ذٰلِکَ عافِیَتَکَ، یا مَوْضِعَ کُلِّ شَکْوی، وَیا شاهِدَ کُلِّ نَجْوی، وَ یا عالِمَ کُلِّ خَفِیَّهٍ، وَ یا دافِعَ[کُلِّ] ما تَشاءُ مِنْ بَلِیَّهٍ؛ یا کَرِیمَ الْعَفْوِ، یا حَسَنَ التَّجاوُزِ، تَوَفَّنِی عَلی مِلَّهِ إِبْراهِیمَ وَ فِطْرَتِهِ، وَ عَلی دِینِ مُحَمَّدٍ وَ سُنَّتِهِ، وَ عَلی خَیْرِ وَفاهٍ فَتَوَفَّنِی مُوالِیاً لِأَوْلِیائِکَ، مُعادِیاً لِأَعْدائِکَ .

و در این سال نو پوشش (باز دارنده ازگناه) خود را بر من بپوشان، و با نور خود چهره ام را شاداب فرما، و با محبّت خود مرا دوست بدار، و مرا به خوشنودی خود، و به بزرگداشت با شرافت خود، و به بخشش فراوان از بهترین آنچه نزد خود داری، و از بهترین آنچه به کسی می دهی برسان، و همراه با اینها عافیت خود را بر من بپوشان . ای پناه هر شِکوَه! و ای شاهد راز! و ای دانای هر نهان! و ای دفع کننده هر بلا که خواهی! ای کریم در عفو! و ای زیبا در چشم پوشی! مرا بر آئین ابراهیم و فطرت او، و بر دین محمّد صلی الله علیه و آله و سلم و سنّت او بمیران، و بر بهترین مرگم، باز بستان در آن حال که دوستدار أولیائت و دشمن دشمنانت باشم .

ص:۷۳

اللّهُمَ وَ جَنِّبْنِی فِی هٰذِهِ السَّنَهِ کُلَّ عَمَلٍ، أَوْ قوْلٍ، أَوْ فِعْلٍ یُبَاعِدُنِی مِنْکَ. وَاجْلِبْنِی إِلَی کُلِ عَمَلٍ، أَوْ قَوْلٍ، أَوْ فِعْلٍ یُقَرِّبُنِی مِنْکَ فِی هٰذِهِ السَّنَهِ یَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِینَ. وَامْنَعْنِی مِنْ کُلِ عَمَلٍ، أَوْ فِعْلٍ، أَوْ قَوْلٍ یَکُونُ مِنّی؛ أَخَافُ ضَرَرَ عَاقِبَتِهِ، وَ أَخَافُ مَقْتَکَ ایّایَ عَلَیْهِ، حَذَراً أَنْ تَصْرِفَ وَجْهَکَ الْکَرِیمَ عَنّی، فَأَسْتَوْجِبَ بِهِ نَقْصاً مِنْ حَظٍّ لِی عِنْدَکَ، یَارَؤُوفُ یَا رَحِیمُ.

اللّهُمَّ اجْعَلْنِی فِی مُسْتَقْبَلِ هٰذِهِ السَّنَهِ فِی حِفْظِکَ وَ جِوَارِکَ وَ کَنَفِکَ، وَ جَلِّلْنِی سِتْرَ عَافِیَتِکَ، وَ هَبْ لِی کَرَامَتَکَ . عَزَّ جَارُکَ، وَ جَلَّ ثَنَاءُ وَجْهِکَ، وَ لا الٰهَ غَیْرُکَ .

بارالها ! در این سال از هر کردار و گفتار و کاری که مرا از تو دور کند بازم دار، و به هر کردار و گفتار و کاری که به تو نزدیکم سازد بکشان ای مهربانترین مهربانان! و نیز مرا باز دار از هر کردار و گفتار و کارم که از زیان سرانجامش بیمناکم، و از خشم تو برآنم هراس دارم مبادا که روی کریمانه خود را از من برگردانی که کاستی پاداش نزد تو را سزم، ای رؤوف! ای مهربان!

بارالها ! در این سال نو مرا در حفظ و جوار و پناه خود قرارده، و با پوشش عافیت خود شکوهم بخش، و کرامت خود را بر من ببخشای که جوار تو عزّتمند و ثنای ذات تو شکوهمند است، و هیچ معبود بحقّی جز تو نیست .

ص:۷۴

اللّهُمَّ اجْعَلْنی تابِعاً لِصالِحِ مَنْ مَضی مِنْ أَوْلِیائِکَ، وَ أَلْحِقْنی بِهِمْ، وَاجْعَلْنی مُسْلِماً لِمَنْ قالَ بِالصِّدْقِ عَلَیْکَ مِنْهُمْ، وَ أَعُوذُ بِکَ [یا] إِلهی أَنْ تُحیطَ [بی] خَطیئَتی، وَ ظُلْمی وَ إِسْرافی عَلی نَفْسی، وَ اتِّباعی لِهَوایَ، وَاشْتِغالی بِشَهَواتی، فَیَحُولَ ذلِکَ بَیْنی وَ بَیْنَ رَحْمَتِکَ وَ رِضْوانِکَ، فَأَکُونَ مَنْسِیّاً عِنْدَکَ، مُتَعَرِّضاً لِسَخَطِکَ وَ نَقِمَتِکَ.

اللّهُمَّ وَفِّقْنی لِکُلِّ عَمَلٍ صالِحٍ تَرْضی بِهِ عَنّی، وَ قَرِّبْنی بِهِ إِلَیْکَ زُلْفی.

بارالها ! مرا پیرو شایستگان گذشته از اولیاء خود بگردان و بر ایشان ملحقم کن و بر آنکه از ایشان بر تو راست گوید [انبیاء و اوصیاء] تسلیم ساز . و به تو ای معبود من! پناه می برم از اینکه گناهم و ستمم، و اسراف بر خودم، و پیروی از هوایم، و سرگرمیم به شهوات احاطه ام یابد و میان من و رحمت و رضوان تو فاصله اندازد؛ پس فراموشت شوم و در معرض خشم و انتقامت قرار گیرم .

بارالها ! به هر عمل صالحی که با آن از من خوشنود شوی موفّقم دار و مرا با آن به خود نزدیک ساز

اللّهُمَّ کَمَا کَفَیْتَ نَبِیَّکَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله و سلم هَوْلَ عَدُوِّهِ، وَ فَرَّجْتَ هَمَّهُ، وَ کَشَفْتَ غَمَّهُ، وَ صَدَقْتَهُ وَعْدَکَ، وَ أَنْجَزْتَ لَهُ مَوْعِدَکَ بِعَهْدِکَ؛

اللّهُمَّ بِذلِکَ فَاکْفِنِی هَوْلَ هذِهِ السَّنَهِ وَ آفاتِها، وَ أَسْقامِها، وَ[فِتَنِها]، وَ شُرُورِها، وَ أَحْزانِها، وَ ضِیقِ الْمَعاشِ فیها، وَ بَلِّغْنِی بِرَحْمَتِکَ کَمالَ الْعافِیَهِ بِتَمامِ دَوامِ [الْعافِیَهِ وَ] النِّعْمَهِ عِنْدِی إِلی مُنْتَهی أَجَلِی.

بارالها ! چنانکه پیامبر خود –محمّد صلی الله علیه و آله و سلم –را از بیم دشمنانش کفایت فرمودی، و همّ و غمّش را بگشادی، و وعدهٔ خود را بر او راست فرمودی، و به پیمان خود با او وفا نمودی، بدینسان بارالها ! مرا نیز از هراس و آفات و بیماری ها و [فتنه ها و] شرّها و حزن ها و تنگی معاش این سال باز دار، و با رحمت خود مرا به عافیت کامل، و نعمت پیوسته، تا پایان عمرم برسان .

ص:۷۶

أَسْأَلُکَ سُؤالَ مَنْ أَساءَ وَ ظَلَمَ، وَاعْتَرَفَ؛ وَ أَسْأَلُکَ أَنْ تَغْفِرَ لی ما مَضی مِنَ الذُّنوبِ الَّتی حَصَرَتْها حَفَظَتُکَ، وَ أَحْصَتْها کِرامُ مَلائِکَتِکَ عَلَیَّ، وَ أَنْ تَعْصِمَنی إلهی مِنَ الذُّنُوبِ فیما بَقِیَ مِنْ عُمْری إِلی مُنْتَهی أَجَلی. یا اللّهُ یارَحْمنُ صَلِّ عَلی مُحَمَّدٍ وَ [عَلی] أَهْلِ بَیْتِ مُحَمَّدٍ، وَ آتِنی کُلَّ ما سَأَلْتُکَ وَ رَغِبْتُ إِلَیْکَ فیهِ، فَإِنَّکَ أَمَرْتَنی بِالدُّعاءِ، وَ تَکَفَّلْتَ [لی] بِالْإِجابَهِ . (1)[بارالها] از تو درخواست دارم درخواست کسی که بد کرد، و ستم نمود، و اعتراف کرد. و از تو می خواهم که گناهان گذشته ام را که نگهبانانت حفظ کرده، و گرامی فرشتگان گمارده برمن بشمرده اند ببخشایی، و اینکه از گناهان آینده زندگیم تا پایان عمر- ای خدا !- بازم داری .ای اللّه! ای رحمان! بر محمّد و خاندان محمّد درود فرست و هرچه را از تو خواستم و در آن به تو روی آوردم عطایم کن، که تو به دعا فرمانم داده ای و اجابتم را تکفّل فرموده ای .

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب ما یقال فی مستقبل شهر رمضان، ص۷۲، ح۳ . والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۲۱۹) .

دعا در شب اول ماه رمضان

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ، عَنْ أَحْمَدَ ابْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ،عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَةَ، عَنْ عَمّارِ بْنِ مُوسىَ السّاباطِيِ ، قالَ:

قالَ أَبُو عَبْدِاللّهِ عليه السلام : إِذا كانَ أَوّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ، فَقُلْ:

اللّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضانَ، وَ مُنْزِلَ الْقُرْآنِ، هذا شَهْرُ رَمَضانَ الَّذي أَنْزَلْتَ فيهِ الْقُرْآنَ، وَأَنْزَلْتَ فيهِ آياتٍ بَيِّناتٍ مِنَ الْهُدى وَالْفُرْقانِ؛ اللّهُمَّ ارْزُقْنا صِيامَهُ، وَأَعِنّا عَلى قِيامِهِ؛

ترجمه:

امام صادق عليه السلام فرمودند: چون اوّلين شب ماه رمضان درآيد بگو:

بارالها ! اى پروردگار ماه رمضان! و اى فرود آورنده قرآن! اين ماه رمضان است كه در آن قرآن را فرود آورده اى، و در آن نشانه هاى آشكار از هدايت و فرقان خود فرستاده اى، بارالها ! روزه دارى آن را روزيمان كن و بر بپا داشتن (و شب زنده دارى) آن ياريمان فرما،

ص:۷۸

اللّهُمَّ سَلِّمْهُ لَنا، وَ سَلِّمْنا فِيهِ، وَتسَلَّمْهُ مِنّا فِي يُسْرٍ مِنْکَ وَ مُعافاةٍ، وَاجْعَلْ فِيما تَقْضِي وَ تُقَدِّرُ مِنَ الْأمْرِ الْمحْتُومِ فِيما يُفْرَقُ مِنَ الْأمْرِ الْحَکِيمِ فِي لَيْلَهِ الْقَدْرِ، مِنَ الْقَضاءِ الَّذِي لا يُرَدُّ وَلا يُبَدَّلُ، أَنْ تَکْتُبَنِي مِنْ حُجّاجِ بَيْتِکَ الْحَرامِ الْمَبْرُورِ حَجُّهُمْ، الْمَشْکُورِ سَعْيُهُمْ، الْمَغْفُورِ ذَنْبُهُمْ، الْمُکَفَّرِ عَنْهُمْ سَيِّئاتُهُمْ وَاجْعَلْ فِيما تَقْضِي وَ تُقَدِّرُ أَنْ تُطِيلَ لِي فِي عُمْرِي، وَ تُوَسِّعَ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْحَلالِ.

(۱)بارالها ! آن را برای ما سالم و مارا در آن به سلامت دار، و آن را از ما با آسانی و عافیت باز ستان. و مقرّر دار در قضا و قدر حتمی ات در آنچه که تفصیل می دهی شب قدر در أمر حکیم خود -از آن قضایی که رد نشود و دگرگونی نپذیرد - این که بنویسی مرا از حجّ کنندگان خانه با حُرمت خود که حجّشان نیکو، تلاششان مشکور، گناهشان بخشوده و بدی هایشان پوشیده باشد و در قضا و قدر خود قرار ده که عمرم را بلند سازی و روزی حلالم را گسترش بخشی .

۱- (۱)) - الکافی، ج۴، باب ما یقال فی مستقبل شهر رمضان، ص۷۱، ح۲. والحدیث موثّق علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله . (مرآه العقول، ج۱۶، ص۲۱۷) .

دعای هر شب ماه رمضان

ابْنُ أَبِی عُمَیْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَطِیَّهَ، عَنْ

أَبِی عَبْدِاللَّهِ علیه السلام :

فِی الدُّعَاءِ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ فِی کُلِّ لَیْلَهٍ تَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّی أَسْأَلُکَ فِیمَا تَقْضِی وَ تُقَدِّرُ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْتُومِ فِی الْأَمْرِ الْحَکِیمِ، مِنَ الْقَضَاءِ الَّذِی لَا یُرَدُّ وَلَا یُبَدَّلُ، أَنْ تَکْتُبَنِی مِنْ حُجَّاجِ بَیْتِکَ الْحَرَامِ الْمَبْرُورِ حَجُّهُمْ، الْمُکَفَّرِ عَنْهُمْ سَیِّئَاتُهُمْ، الْمَغْفُورِ ذُنُوبُهُمْ، الْمَشْکُورِ سَعْیُهُمْ، وَأَنْ تَجْعَلَ فِیمَا تَقْضِی وَ تُقَدِّرُ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْتُومِ فِی الْأَمْرِ الْحَکِیمِ، فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ، مِنَ الْقَضَاءِ الَّذِی لَا یُرَدُّ وَ لَا یُبَدَّلُ، أَنْ تُطِیلَ عُمْرِی، وَأَنْ تُوَسِّعَ عَلَیَّ فِی رِزْقِی، وَأَنْ تَجْعَلَنِی مِمَّنْ تَنْتَصِرُ بِهِ [لِدِینِکَ]، وَ لَا تَسْتَبْدِلْ بِی غَیْرِی. (۱)

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند: در دعای هر شب ماه رمضان می گویی:

بارالها ! در آنچه از آن أمر محتوم أمر حکیم خود، قضاء و قدر می کنی از آن قضائی که ردّ نشود و دگرگونی نپذیرد از تو درخواست دارم که مرا از حج آوران خانه با حُرمت خود که حجّشان نیکو، و بدی هایشان پوشیده،

ص:۸۰

۱- ((۱)) - الکافی، ج۴، باب الدّعاء فی العشر الأواخر من شهر رمضان، ص۱۶۱، ح۳ . والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۳۹۳) .

و گناهانشان بخشوده، وتلاششان سپاس شده است مقرّر فرمایی . و اینکه در آنچه از أمر محتوم أمر حکیم خود در شب قدر حکم می کنی و مقدّر می داری از آن حکم ها که ردّ نشود و دگرگونی نپذیرد عمرم را بلند و روزیم را گسترده سازی و مرا از آنان که با ایشان دین خود را یاری می کنی قرار دهی، و غیر مرا بجای من نگزینی .

دعای هر شب دهه آخر ماه رمضان

عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ، عَنْ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا، عَنْ

أَبِی عَبْدِاللّهِ علیه السلام ، قَالَ:

تَقُولُ فِی الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، فِی کُلِّ لَیْلَهٍ:

أَعُوذُ بِجَلَالِ وَجْهِکَ الْکَرِیمِ أَنْ یَنْقَضِیَ عَنیّ شَهْرُ رَمَضَانَ، أَو یَطْلُعَ الْفَجْرُ مِنْ لَیْلَتِی هٰذِهِ، وَلَکَ قِبَلِی ذَنْبٌ أَوْ تَبِعَهٌ تُعَذِّبُنِی عَلَیْهِ (۱) .

ترجمه:

امام صادق علیه السلام فرمودند: در دهۀ آخر ماه رمضان هر شب می گویی:

پناه می برم به جلال روی تو که کریم است، از این که ماه رمضانم به پایان رسد، یا بر شبم سپیده دمد در حالیکه در پیشگاه تو گناهی از من باشد یا لغزشی که بر آن عذابم دهی.

ص:۸۱

۱- (۱)) – الکافی، ج۴، باب الدّعاء فی العشر الأواخر من شهر رمضان، ص۱۶۰، ح۱ . والحدیث حسن علی ما قاله المجلسیّ رحمه الله (مرآه العقول، ج۱۶، ص۳۹۰) .

منابع :

۱- قرآن مجید .

۲- امالی الصدوق/ مؤسّسه الأعلمی، بیروت .

۳- تنقیح المقال، علاّمه مامقانی/ طبع حجری .

۴- توضیح المسائل امام خمینی قدس سره .

۵- تهذیب الأحکام، شیخ طوسی قدس سره / دارالکتب الاسلامیّه، تهران .

۶- ثواب الأعمال، شیخ صدوق قدس سره / مکتبه الصدوق، تهران .

۷- رجال النّجاشی/ انتشارات جامعه مدرّسین .

۸- روضه المتّقین، مولی محمّد تقی مجلسی قدس سره / بنیاد فرهنگ اسلامی.

۹- علل الشرایع، شیخ صدوق قدس سره / مکتبه الحیدریه،نجف .

۱۰- عیون اخبار الرّضا علیه السلام ،شیخ صدوق قدس سره / مؤسّسه الأعلمی، بیروت.

۱۱- فضائل الأشهر الثلاثه، شیخ صدوق قدس سره / مطبعه الآداب، نجف.

۱۲- الفهرست، شیخ طوسی قدس سره / الشریف الرضی، قم .

۱۳- الکافی، ثقه الاسلام کلینی قدس سره / دارالکتب الاسلامیّه، تهران

۱۴- لسان العرب، جمال الدین ابن منظور/ ادب قم .

۱۵- مرآه العقول، علاّمه محمّد باقر مجلسی قدس سره / دارالکتب الاسلامیّه، تهران .

۱۶- ملاذ الأخیار، علاّمه محمّد باقر مجلسی قدس سره / مکتبه آیه اللّه العظمی مرعشی، قم .

۱۷- من لایحضره الفقیه، شیخ صدوق قدس سره / دارالکتب الاسلامیه، تهران .

۱۸- النهایه، ابن اثیر/ مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، قم .

ص:۸۳

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹